

บทที่ ๒

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ หน่วยการเรียนรู้เรื่องที่ชาวพุทธ ในการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนสตรีระนอง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังต่อไปนี้

๒.๑ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

๒.๒ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

๒.๓ พุทธวิธีในการสอน

๒.๔ ศีล ๕

๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

๒.๖ การประเมินแผนการเรียนรู้

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

มาตรา ๖ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา ๗ ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา ๒๒ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ^๑

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

๒.๒ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

๒.๑.๑ วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นคนพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

๒.๑.๒ หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
๒. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

^๑สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓, [สืบค้นออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://person.mwit.ac.th/01-Statutes/NationalEducation.pdf>, [๑๗ ก.พ. ๒๕๖๐]

๖. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

๒.๑.๓ จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

๔. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

๒.๑.๔ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

๒.๑.๔.๑ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์

และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากการทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

๒.๑.๔.๒ คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์สุจริต
๓. มีวินัย
๔. ใฝ่เรียนรู้
๕. อยู่อย่างพอเพียง
๖. มุ่งมั่นในการทำงาน
๗. รักความเป็นไทย
๘. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

๒.๑.๔.๓ มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

๑. ภาษาไทย
๒. คณิตศาสตร์
๓. วิทยาศาสตร์
๔. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
๕. สุขศึกษาและพลศึกษา
๖. ศิลปะ
๗. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
๘. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่า ต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

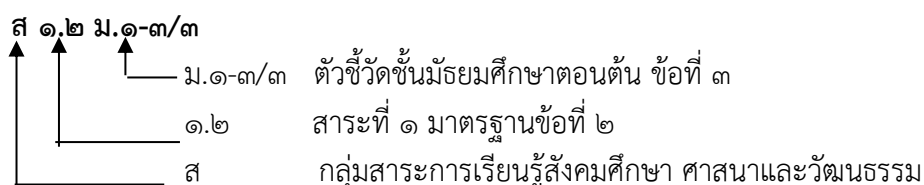
๒.๑.๕ ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรม นำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัด ประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

๑. ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ ๑ – มัธยมศึกษาปีที่ ๓)

๒. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ ๔- ๖)

หลักสูตรได้มีการกำหนดรหัสกำกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เพื่อความเข้าใจและให้สื่อสารตรงกัน ดังนี้



๒.๑.๖ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธาและ
ธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค
การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจ
พอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และ
ความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์
สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้าน
ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์
ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก
ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพ
สิ่งซึ่งมีผล ต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา
วิเคราะห์ สรุปร และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่
ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน^๒

สรุปได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการ
เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี
มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยหลักสูตรได้กำหนดไว้เป็น ๕ ข้อ คือ

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์มีวินัยและปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา
๒. มีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี
๓. มีสุขภาพกายและจิตที่ดี และรักการออกกำลังกาย
๔. มีความรักชาติมีจิตสำนึกเป็นพลเมืองดี และยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว) ๒๕๕๔.

๒.๓ พุทธวิธีในการสอน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของพุทธวิธีการสอนไว้ว่า เป็นพระนามอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่ปราชญ์ได้ขนานถวาย และพุทธศาสนิกชนนิยมกล่าวเรียกเสมอ คือ คำว่า พระบรมศาสดา หรือ พระบรมครู ซึ่งแปลว่า พระศาสดาผู้ยอดเยี่ยม หรือ ผู้เพียบยอดของครู ในภาษาบาลีก็มีบทพุทธคุณถวายพระเกียรติว่า สตถา เทวมนุสสานํ แปลว่า พระศาสดาของทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย และมีคำเสริมพระคุณว่า อนุตตรโร ปุริสทมมสารถิ แปลว่า เปนสารถิ์ผกคนใดไม่มีไครยิ่งกว่า พระนามเหล่านี้แสดงความหมายอยู่ในตัวว่า ปราชญ์และ พุทธศาสนิกชนทั้งหลายเคารพบูชาและยกย่องเทิดทูนพระองค์ ในฐานะทรงเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทรงมีพระปรีชาสามารถอย่างยอดเยี่ยมในการอบรมสั่งสอน และใดทรงประสบความสำเร็จ^๓ วิธีสอนของพระพุทธเจ้านี้ ผู้วิจัยได้สรุปวิธีสอนของพระพุทธเจ้าโดยศึกษาจากวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าจากการเรียบเรียงของ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)** โดยสรุปเป็นขั้นตอนดังนี้

๒.๓.๑ ปรัชญาพื้นฐาน

๑. การศึกษา คือ การช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง คือรู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นและสามารถจัดการกับสิ่งเหล่านั้นตามที่ควรจะเป็น ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนและสังคม ไม่เป็นไปตามอำนาจกิเลสตัณหา

๒. ทัศนคติที่ถูกต้องเกิดได้ด้วยการพัฒนาปัญญาที่เกิดขึ้นเองในตัวบุคคลนั่นเองเท่านั้น

๓. การกิจของผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้ทางหรืออำนวยความสะดวก สรรหาอุปบาย กลวิธีและอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างกัลยาณมิตร

๔. ผู้เรียนจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้สร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน ต้องมีส่วนร่วมและได้ลงมือกระทำให้มากที่สุด ตามความสามารถณดับนิสัยต่าง ๆ ที่ผู้สอนต้องคำนึงถึงอย่างสำคัญ

๕ ต้องใช้วิธีแห่งปัญญา คือ การเป็นอิสระในการใช้ความคิด ชักถามโต้ตอบสืบเสาะ ค้นหาความจริงต่าง ๆ จนมีความรู้ความเข้าใจขึ้นในตน^๔

๒.๓.๒ หลักทั่วไปในการสอน

เกี่ยวกับเนื้อหา

๑. จากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจได้ง่ายไปหายากหรือยังไม่รู้

๒. เนื้อเรื่องค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้นต่อเนื่องเป็นสายลงไป

๓. ถ้าเป็นสิ่งที่แสดงได้ก็สอนด้วยของจริงให้ได้ดูได้เห็น ได้ฟังเองเป็นประสบการณ์ตรง

๔. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวนไขว่เขวออกนอกเรื่อง

๕. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้

๖. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ไม่สอนแสดงภูมิ

๗. สอนสิ่งที่มีความหมายควรที่เขาจะรู้เพื่อประโยชน์แก่ตัวเขา

^๓พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖ – ๗.

เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

๑. รู้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คำนึงถึงจิตระดับความสามารถ ปรับวิธีสอนผ่อนให้เหมาะกับบุคคล

๒. คำนึงถึงความพร้อม สุขงาม แก่รอบแห่งอินทรีย์หรือญาณของผู้เรียนเป็นราย ๆ

๓. สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง

๔. สอนในรูปที่ให้ผู้รู้กว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกันในการแสวงหาความจริง มีการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบเสรีด้วยการ ถามล่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นออกมาแล้วชี้ข้อคิด ส่งเสริมให้คิดและวินิจฉัยเอง / ชวนแสดงความคิดเห็นโต้ตอบมุ่งหาความรู้ไม่มุ่งแสดงภูมิ

๕. เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจพิเศษเป็นราย ๆ ไปตามควรแก่กาลเทศะ และเหตุการณ์

๖. ช่วยเหลือเอาใจใส่คนที่ด้อย

เกี่ยวกับตัวการสอน

๑. การเริ่มต้นที่ดีตามที่ผู้เรียนสนใจด้วยการจัดสนใจสะกิดให้สะดุ้งปลุกเร้าให้สนใจ แล้วแทรกความหมายทางธรรม

๒. สร้างบรรยากาศให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน เปิดโอกาส ให้เกียรติไม่ตึงเครียด อึดอัด

๓. มุ่งเนื้อหาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ

๔. สอนโดยเคารพด้วยความตั้งใจจริงจึงมีคุณค่าให้ความสำคัญของผู้เรียนและเรื่องที่สอน

๕. ใช้ภาษาสุภาพนุ่มนวลไม่หยาบคายสละสลวยเข้าใจง่ายชวนสบาย^๕

พุทธพจน์ที่ตรัสสอนภิกษุผู้แสดงธรรม

“อานนท์การแสดงธรรมแก่คนอื่น พึงตั้งธรรม ๕ อย่างไว้ในใจ คือ

๑. เราจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ

๒. เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ

๓. เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา

๔. เราจักไม่แสดงด้วยเห็นแก่อำภิส

๕. เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตนและคนอื่น”^๖

๒.๓.๕ ลีลาการสอน

การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งจะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จโดยมีคุณลักษณะที่เป็น ลีลาในการสอน ๔ วิธี ดังนี้

๑. สันทิสสนา : อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา

๒. สมาทปนา : จูงใจให้เห็นจริงด้วยชวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตเตชนา : เร้าใจให้แก่วรรณกถาบังเกิดกำลังใจปลุกให้มีอุตสาหะแข่งขันมั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓ – ๔๑.

^๖ งบประมาณ. (ภาษาไทย) ๒๒/๑๕๔/๒๖๓.

๔. สัมผัสสนา : ชโลมใจให้ชุ่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับการปฏิบัติ^๗

วิธีสอนแบบต่าง ๆ

วิธีสอนของพระพุทธเจ้ามีหลายแบบอย่างที่น่าสังเกตหรือพบบ่อยได้แก่วิธีดังต่อไปนี้

แบบสาธกัจฉา หรือ สนทนา : ถาถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเลื่อมใสในที่สุด

แบบบรรยาย : ต่อที่ประชุมใหญ่แก่ผู้มีพื้นความรู้ความเข้าใจเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้วจนรู้สึกว่าการกำลังสอนอยู่กับตัวเอง

แบบตอบปัญหา : เหมาะตรงตามลักษณะของปัญหาทั้งที่ฟังตอบฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ต้องแยกแยะตอบ และที่ฟังยังเสียเนื่องจากนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ทำให้เขวยึดเยื้อเปลืองเวลาเปล่า โดยควรคำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหาคด้วย

แบบวางกฎข้อบังคับ : เมื่อเกิดเหตุมีการกระทำผิดจนสอบสวนรู้เหตุและผลก็ทรงดำหนิชี้แจงผลเสีย พรรณนาผลร้าย คุณประโยชน์ของความดีงามแล้วจึงแสดงธรรมที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้นออกมาเป็นบัญญัติสิกขาบทที่เห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ในท่ามกลางสงฆ์และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์^๘

๒.๓.๖ กลยุทธ์และอุบายประกอบการสอน

๑. การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบเพื่อช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจนจำได้แม่นยำ เห็นจริง เกิดความเพลิดเพลิน มีรสยิ่งขึ้น เฉพาะคัมภีร์ชาดกอย่างเดียวมีนิทานชาดกถึง ๕๔๗ เรื่อง

๒. การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้นเป็นรูปธรรมและหนักแน่นรูปแบบนี้ทรงใช้มากที่สุด

๓. การใช้อุปการณการสอนในสมัยพุทธกาลมีใช้น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นเครื่องใช้หรือวัสดุในธรรมชาติรอบตัวในแง่อุปมาหรือไม่ก็ทายปัญหา

๔. การทำเป็นตัวอย่างเป็นวิธีที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งที่ทรงใช้โดยเฉพาะในทางจริยธรรมเป็นการสอนที่ไม่ต้องสอน

๕. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ด้วยโวหาร คำประพันธ์ตลอดจนแปลความหมายเสียใหม่ให้เข้าทางธรรม

๖. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคลว่าแต่ละกรณีควรโปรดแสดงธรรมต่อผู้ใดก่อนหลัง ผู้ใดเอาเอาพระทัยใส่พิเศษ

๗. การรู้จักจังหวะและโอกาสตามที่ผู้เรียนพร้อม อดทนไม่ชิงหักหาญตั้งต้น ตื่นตัวรอคอยเมื่อถึงจังหวะเป็นโอกาสก็มีความฉับไวที่จะจับมาใช้ไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไปเสียเปล่า

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธวิธีในการสอน*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๔๖.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗ - ๕๑.

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการโดยไม่มีอัตรา ตัณหา มานะ ทิณฐิแต่มุ่งที่ผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญกลวิธีใดได้ผลดีที่สุดก็ใช้กลวิธีนั้นไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติพ่ายแพ้ที่จะต้องยกให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเก่งหรือข่มเมื่อถึงคราวควรข่ม โอนอ่อนผ่อนตามขัดคล้อยปลอบ ฯลฯ

๙. การลงโทษและให้รางวัล โดยทั่วไปทรงไม่ใช้เลยมุ่งสอนตามเนื้อหาธรรมไม่กระทบกระทั่งใคร อาจมีการชมเชยยกย่องบ้างก็เป็นในรูปของการยอมรับคุณความดีหรือชมโดยธรรมให้เกิดความมั่นใจในการกระทำดีของตนหรือเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่างไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบหรือข่มผู้อื่น ส่วนการลงโทษก็ให้เป็นไปในทางธรรมและทางวินัยเพื่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขในกลุ่มผู้เหลือขอนั้นก็จะกลายเป็นผู้ที่ไม่ถือว่าเป็นผู้ที่ควรจะว่ากล่าวสั่งสอนถือเป็นการลงโทษอย่างรุนแรงที่สุด

๑๐. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยปฏิภาณการประยुคต์เฉพาะหน้าเฉพาะครั้งเฉพาะคราว^๙

สรุปได้ว่า พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงพิจารณา เนื้อหาที่จะสอนก่อน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมคำสอนได้อย่างชัดเจนโดยเรียงจากเรื่องง่าย จากเรื่องที่รู้อยู่แล้วไปสู่เรื่องที่ลุ่มลึกต่อไป โดยใช้เหตุผลที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้และยังเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนอีกด้วย ต่อจากนั้นพระพุทธองค์ทรงพิจารณา ผู้เรียน เพื่อการแสดงธรรมให้เป็นที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนจะรับรู้และเข้าใจ เป็นต้นวิธีการสอนของพระพุทธเจ้านั้น พระพุทธเจ้ามีวิธีการสอนอยู่ ๔ แบบ คือ สอนแบบสาธกจนา หรือสนทนา สอนแบบบรรยาย สอนแบบตอบปัญหา และสอนแบบวางกฎข้อบังคับ

นอกจากนั้น พระองค์ทรงใช้เทคนิคในการสอนคือ การยกอุทาหรณ์หรือนิทานประกอบ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา การใช้อุปกรณ์การสอน การเล่นเกมการเล่นคือหรือการให้ความหมายใหม่

อุปบายเลือกคนและปฏิบัติรายบุคคล การรู้จักจังหวะและโอกาส และความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการด้วยลักษณะการสอนที่มีความเข้าใจง่าย ลุ่มลึก ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดประโยชน์สูงสุด นำหลักธรรมไปใช้ได้ถูกต้อง ตามหลักทางพุทธปรัชญา

ทิสนา แชมมณี กล่าวว่า การสอนเป็นการบอกกล่าว สั่งอธิบาย ชี้แจง หรือแสดงให้ดูการสอนเป็นการถ่ายทอดความรู้ทักษะ และเจตคติต่างๆ โดยที่ผู้สอนและผู้รับ หรือครูและศิษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันในกระบวนการเรียนรู้โดยครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เป็นผู้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตามความคิดเห็นและความสามารถของตน ผู้เรียนหรือศิษย์เป็นผู้รับการถ่ายทอดตามแต่ครูจะให้การสอนโดยครูนี้เกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ไม่จำกัดเวลาและสถานที่แล้วแต่สถานการณ์และความพอใจของครู^{๑๐}

Good ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ดังนี้

ความหมายของการสอนในระดับแคบ หมายถึง วิธีการที่ครูถ่ายทอดความรู้อบรมนักเรียนให้มีความรู้ ความคิด เจตคติและทักษะดังที่จุดประสงค์การศึกษาได้ระบุไว้

ความหมายของการสอนในระดับกว้าง หมายถึง การกระทำและการดำเนินการด้านต่างๆ ของครูภายใต้สภาพการณ์การเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย

^๙เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒ – ๖๔.

^{๑๐}ทิสนา แชมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๕๐), หน้า ๓.

- การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียน
- กระบวนการตัดสินใจและวางแผนก่อนสอน ซึ่งได้แก่การวางแผนการสอน การจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์^{๑๑}

วิธีสอน

ทิสนา แคมมณี ได้วิเคราะห์วิธีสอนต่างๆ ซึ่งเป็นวิธีที่มีโอกาสใช้มากในการสอนสาระต่างๆ โดยให้ความหมายของวิธีสอน คือขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกัน ไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญ อันเป็นลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น ๆ วิธีสอนแต่ละวิธีจะมีลักษณะเด่นที่มุ่งช่วยให้การสอนบางจุดหรือบางด้านบรรลุผลได้ดีเป็นพิเศษ ซึ่งได้เสนอวิธีสอน ๑๔ วิธีได้แก่^{๑๒}

๑. วิธีสอนโดยใช้การบรรยาย (Lecture)
๒. วิธีสอนโดยใช้การสาธิต (Demonstration)
๓. วิธีสอนโดยใช้การทดลอง (Experiment)
๔. วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย (Deduction)
๕. วิธีสอนโดยใช้การอุปนัย (Induction)
๖. วิธีสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา (Field Trip)
๗. วิธีสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion)
๘. วิธีสอนโดยใช้การแสดงละคร (Dramatization)
๙. วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing)
๑๐. วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (Case)
๑๑. วิธีสอนใช้เกม (Game)
๑๒. วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation)
๑๓. วิธีสอนโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center)
๑๔. วิธีสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Instruction)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา (CIPPA MODEL)

ทิสนา แคมมณี กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบซิปปา เป็นรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รูปแบบหนึ่งที่มีความสนใจและมีการศึกษาให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนการสอนแบบซิปปา ซึ่งมีความหมายตามตัวอักษร คือ^{๑๓}

C หมายถึง Construct คือการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการแสวงหาข้อมูล ทำความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สร้างความหมาย สังเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อความ

^{๑๑} Good, Carter V. 1973. Dictionary of Education. 3rd Ed. New York: McGraw-Hill. P.304,558.

^{๑๒} ทิสนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๕๐), หน้า ๓๒๔ – ๓๒๙.

^{๑๓} ทิสนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), พ.ศ.๒๕๕๕, หน้า ๑๔.

I หมายถึง **Interaction** คือ การให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดและประสบการณ์แก่กันและกัน

P หมายถึง **Participation** คือการให้ผู้เรียนมีบทบาท มีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด

P หมายถึง **Process** หรือ **Product** คือการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน ข้อความที่สรุปได้

A หมายถึง **Application** คือการให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

วัฒนาพร ระงับทุกข์ ได้กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบซิปปา สามารถใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ว่า กิจกรรมนั้นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือไม่ โดยนำเอากิจกรรมในแผนการสอนไปตรวจสอบตามขั้นตอนการเรียนรู้รูปแบบซิปปา^{๑๔}

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบซิปปา (CIPPA MODEL)

ซิปปา (CIPPA) เป็นหลักการซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน การจัดกระบวนการเรียนการสอนตามหลัก “CIPPA” สามารถใช้วิธีการและกระบวนการที่หลากหลาย ซึ่งอาจจัดเป็นแบบแผนได้หลายรูปแบบ

ทศนา แคมมณี ได้เสนอกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบของซิปปา ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการ ๗ ขั้นตอน ดังนี้^{๑๕}

ขั้นที่ ๑ การทบทวนความรู้เดิม

ขั้นนี้เป็นการดึงความรู้ของผู้เรียนในเรื่องที่จะเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมของตน ซึ่งผู้สอนอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย

ขั้นที่ ๒ การแสวงหาความรู้ใหม่

ขั้นนี้เป็นการแสวงหาข้อมูลความรู้ใหม่ที่ผู้เรียนยังไม่มีจากแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งครูอาจเตรียมมาให้ผู้เรียนหรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนไปแสวงหาก็คได้

ขั้นที่ ๓ การศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล / ความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับข้อมูล / ความรู้ที่หามาได้ผู้เรียนจะต้องสร้างความหมายของข้อมูล / ประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น ใช้กระบวนการคิด และกระบวนการกลุ่มในการอภิปรายและสรุปความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลนั้น ๆ ซึ่งอาจจำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมโยงกับความรู้เดิม

ขั้นที่ ๔ การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม

ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนอาศัยกลุ่มเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตนเอง รวมทั้งขยายความรู้ความเข้าใจของตนแก่ผู้อื่น และได้รับประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจของผู้อื่นไปพร้อม ๆ กัน

^{๑๔}วัฒนาพร ระงับทุกข์, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง,พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.), พ.ศ.๒๕๔๒,หน้า ๘.

^{๑๕}ทศนา แคมมณี, รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,พ.ศ.๒๕๔๘),หน้า ๒๘๑-๒๘๒.

ขั้นที่ ๕ การสรุปและจัดระเบียบความรู้

ขั้นนี้เป็นขั้นการสรุปความรู้ที่ได้รับทั้งหมด ทั้งความรู้เดิมและความรู้ใหม่ และจัดสิ่งที่เรียนให้มีระบบระเบียบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ง่าย

ขั้นที่ ๖ การปฏิบัติ และ / หรือการแสดงผลงาน

หากข้อความรู้ได้เรียนรู้มาไม่มีการปฏิบัติ ขั้นนี้เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงผลงานการสร้างความรู้ของตนให้ผู้อื่นรับรู้ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้ต่อยอดหรือตรวจสอบความเข้าใจของตนและช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ แต่หากต้องมีการปฏิบัติตามข้อความรู้ที่ได้ ขั้นนี้จะเป็นขั้นปฏิบัติ และมีการแสดงผลงานที่ได้ปฏิบัติด้วย

ขั้นที่ ๗ การประยุกต์ใช้ความรู้

ขั้นนี้เป็นขั้นของการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการนำความรู้ ความเข้าใจของตนไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายเพื่อเพิ่มความชำนาญ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา และความจำในเรื่องนั้น ๆ หลังจากการประยุกต์ใช้ความรู้ อาจมีการนำเสนอผลงานจากการประยุกต์อีกครั้งก็ได้ หรืออาจไม่มีการนำเสนอผลงานในขั้นที่ ๖ แต่นำมารวมแสดงในตอนท้าย หลังขั้นการประยุกต์ใช้ก็ได้เช่นกัน

สรุปได้ว่า การเรียนการสอนของรูปแบบซิปปา (CIPPA MODEL) เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างเหมาะสม เช่น การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคม การให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น ผลจากการเรียนการสอนของรูปแบบซิปปา ผู้เรียนสามารถเข้าใจในสิ่งที่เรียน อธิบาย ชี้แจง ถามตอบได้ดี การวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นกลุ่ม

๒.๔ ศิลป์

๒.๔.๑ ประวัติความเป็นมาของศิลป์ ๕

ศิลป์ ๕ (บาลี : สิล) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ศิลป์เกิดขึ้นครั้งแรกสมัยพระเจ้าสมสติราช ซึ่งเป็นอดีตกาลนานไกลมาก การเกิดขึ้นนั้นเป็นการเกิดขึ้นของศิลป์ข้อที่ ๒ คือ อทินนาทานก่อน จากนั้นจึงเกิดมีศิลป์ข้อ ๓ คือกาเมสุมิจฉาจาร เมื่อมีการกระทำผิดทั้ง ๒ อย่างนี้ ก็มีการโกหกหลอกลวงกัน ไม่ยอมสารภาพผิด ศิลป์ข้อที่ ๔ ก็เกิดขึ้น เมื่อมีความขัดแย้งกันรุนแรงมากยิ่งขึ้นถึงกับมีการฆ่ากัน ศิลป์ข้อที่ ๑ ก็เกิดขึ้น

ส่วนศิลป์ข้อที่ ๕ มีลักษณะเป็นตำนานโดยอุบัติเหตุ คนไปพบน้ำซึ่งขังอยู่ตามง่ามไม้ เห็นนกดื่มเมมาแล้วก็พยายามตะเกียกตะกายโผบินไปได้ เขาก็ทดลองดื่มดู เห็นว่าสนุกดี ได้ศึกษาส่วนประกอบของสิ่งเหล่านั้น ทดลองปรุงดื่ม ต่อมาก็เป็นบัพผุญติของบ้านเมืองบ้าง ของบัณฑิตบ้าง บางยุคบางสมัยที่โลกเจริญขึ้นในด้านจิตใจ ศิลป์ทั้ง ๕ ก็กลายเป็นธรรมะ เรียกว่า กุรุธรรม คือธรรมของชนชาวแคว้นกุรุ ในชมพูทวีปได้ประพาดกัน

เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้น พระพุทธเจ้าทรงนำบัพผุญติเหล่านั้นมาเป็นหลักในการประพาดปฏิบัติของพุทธบริษัทเริ่มต้นจากอุบาสก อุบาสิกา

เรื่องของศีล ๕ ถือว่าเป็นเรื่องง่ายที่ยากต่อการประพฤติปฏิบัติ คนไทยมีความคุ้นเคยกับศีล ๕ จนไม่ค่อยมีการประพฤติปฏิบัติศีล ๕ มีลักษณะคล้ายๆกับหย้าปากคอก^{๑๖}

กรรมกิเลส กรรมเครื่องเศร้าหมอง คือ การกระทำที่เป็นเหตุให้เศร้าหมอง มี ๔ อย่าง คือ ๑. ปาณาติบาต การกระทำชีวิตให้ตกลง คือฆ่าฟันสังหารกัน ๒. อทินนาทาน ถูเอาของที่เจ้าของมิได้ให้คือลักขโมย ๓. กาเมสุมิฉฉาจาร ประพฤติผิดในกาม ๔. มุสาวาท พูดเท็จ สี่อย่างนี้เป็นกรรมกิเลส คือความประพฤติเสียหาย ท่านให้ละเสีย คู่ก็คล้ายๆกับ ๔ ข้อแรกในหลัก ศีล ๕ แต่อาจจะสงสัยว่าข้อสุดท้ายคือ สุราฯ ไปไหน เต็มจะมีเอง สี่ข้อนี้เป็นตัวกรรม แต่ข้อสุรา ฯ นั้น ไม่ใช่กรรม เวลาเราพูดถึง ศีล ๕ เราเรียกว่า สิกขาบท สี่ข้อต้นนั้นเป็นกรรมบถด้วย และเป็นสิกขาบทด้วย แต่ข้อสุรา ไม่เป็นกรรมบถ เป็นเพียงสิกขาบท^{๑๗} กุศลกรรมบถ ทางแห่งความดี,ทางทำดี, ทางแห่งกรรมที่เป็นกุศล, กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ มี ๑๐ อย่าง คือ ก. กายกรรม ๓ ได้แก่ ๑.ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากทำลายชีวิต ๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ๓. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติผิดในกาม ข. วจีกรรม ๔ ได้แก่ ๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นพูดเท็จ ๕. ปิสุณาย วาจา เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด ๖. ผรุสสาย วาจา เวรมณี เว้นพูดคำหยาบ ๗. สัมผัปปลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ ค.มโนกรรม ๓ ได้แก่ ๘. อนภิชชา ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๙. อพยาบาท ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา ๑๐. สัมมาทิฐิ เห็นชอบคลองธรรม^{๑๘}

เมื่อพระพุทธเจ้าออกประกาศพระศาสนา พระองค์ได้สอนใหม่ว่า ความเป็นอริยะหรืออารยะไม่ได้อยู่ที่ชาติกำเนิด วรรณะไหนไม่สำคัญ ถ้าประพฤติอริยธรรมหรืออารยธรรม ก็เป็นอริยะคืออารยชนทั้งนั้น ใครไม่ประพฤติก็เป็นอนริยะ หรืออนารยชนทั้งสิ้น

สังจธรรมก็ไม่ต้องเป็นของที่พวกพราหมณ์ผูกขาดโดยจำกัดตามสอนในคัมภีร์พระเวท แต่เป็นความจริงที่เป็นกลาง มีอยู่โดยธรรมดาแห่งธรรมชาติ ผู้ใดรู้แจ้งสังจธรรมที่มีอยู่โดยธรรมดานี้ ผู้นั้นก็เป็นอริยะหรืออารยะ โดยไม่จำเป็นต้องศึกษาพระเวทของพราหมณ์แต่ประการใด และเพราะการรู้สังจธรรมนี้ทำให้คนเป็นอริยะ สังจธรรมนั้นจึงเรียกว่าอริยสังจ เมื่อว่าตามหลัก บุคคลที่จะเข้าใจอริยสังจ ก็คือท่านที่เป็นโสดาบันขึ้นไป ดังนั้น คำว่า อริยะ ที่ใช้ในคัมภีร์โดยทั่วไปจึงมีความหมายเท่ากับทักษิณบุคคลที่จะกล่าวต่อไป และอริยสังจ ๔ บางคราวท่านก็เรียก อริยธรรม หรือ อารยธรรม อย่างไรก็ตาม คำว่า อริยธรรม หรือ อารยธรรมนี้ ท่านไม่ได้จำกัดหมายตายตัว แต่ยกเอียงใช้ได้กับธรรมหลายหมวด บางทีผ่อนลงหมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ บ้าง ศีล ๕ บ้างก็มี ซึ่งโดยหลักการก็ไม่ได้ขัดกันแต่ประการใด เพราะผู้ที่รักษาศีล ๕ ได้อย่างถูกต้องตามความหมายอย่างแท้จริง (ไม่กลายเป็นสลิพพตปรามาสไป) และมั่นคงยั่งยืนไม่ต่างพร้อยตลอดชีวิต ก็คือคฤหัสถ์ที่เป็นพระโสดาบันขึ้นไป^{๑๙}

^{๑๖} พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาณ), อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท : ธรรมสภา, หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖.

^{๑๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ : (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, พ.ศ.๒๕๔๖), หน้า ๕.

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ : (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, พ.ศ.๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

^{๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ : (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, พ.ศ.๒๕๕๒), หน้า ๒๘๐.

ส่วนในระดับการดำเนินชีวิตสามัญของคนทั่วไป หลักธรรมที่คุ้นมาก ซึ่งเป็นตัวอย่างของการนำองค์มรรคออกมามาจัดใช้ในทางปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมจรรยา ๑๐ ประการ ที่รู้จักกันดีในชื่อว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ (ทางทำความดี หรือกุศลกรรมที่เป็นทางแห่งสุคติ) หรือที่บาลีบางแห่งเรียก อารยธรรม (บาลี เป็น อริยธมฺม = ธรรมที่ทำให้เป็นอารยชน) และอรรถกถาถือว่าเป็น มนุษยธรรม (ธรรมของมนุษย์ หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์)^{๒๐}

๒.๔.๒ โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

๒.๔.๒.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ

จากสถานการณ์บ้านเมืองในห้วงเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหามากมาย เช่น ปัญหาการกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข การแตกแยกทางความคิด การเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และการจาบจ้วงดูหมิ่นสถาบันหลักของชาติ เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดสติ จิตสำนึก ศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม อันส่งผลให้สังคมเกิดความขัดแย้ง

คณะสงฆ์โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบสันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันประกอบกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกัน โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานราชการที่มีภารกิจในการส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจึงได้กำหนดกิจกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิต ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการรณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ตามโอวาทเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ที่ได้ประทานไว้เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า “อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มอบหมายภารกิจให้ส่วนราชการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดแก่ประชาชนในชาติโดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการพร้อมกันทั้ง ๗๖ จังหวัด^{๒๑}

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘๐.

^{๒๑} กองพุทธศาสนศึกษา ส่วนงานศึกษาสงเคราะห์, คู่มือการดำเนินงาน โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๗.

๒.๔.๒.๒ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๒. เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ให้กับประชาชนในประเทศ

๓. เพื่อให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

๔. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนัก รักและเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง^{๒๒}

๒.๔.๒.๓ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑. ประชาชนมีจิตสำนึกและได้แสดงออกถึงความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ สังคม ถิ่นกำเนิดของตนเอง ด้วยการสร้างความรัก ความสามัคคีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุขเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๒. ประชาชนในทุกหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล และสังคมมีความรักความเข้าใจ เคารพในความ คิดเห็นของกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อ เป็นสังคมเครือญาติ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๓. ประชาชนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาดำเนิน ชีวิตอย่างมีความสุข

๔. ประชาชนมีความตระหนัก รักปกป้อง เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่ง จะส่งผลให้ประเทศชาติมีความมั่นคงยั่งยืน^{๒๓}

๒.๔.๒.๔ แนวทางการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา

๑. สถาบันการศึกษาร่วมสนับสนุนการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและฐานข้อมูลให้กับกับ หมู่บ้าน ชุมชนหรือหน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานที่ประสานขอความร่วมมือ ให้เป็นระบบ ถูกต้อง และ เป็นหมวดหมู่

๒. ร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการผ่านการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กับกิจกรรมที่ ดำเนินการอยู่แล้ว เช่น กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์หน้าเสาธงหลังเคารพธงชาติทุกวัน เพื่อเชิญชวน นักเรียนให้สมัครเป็นสมาชิกผู้รักษาศีล ๕ กิจกรรมอบรมธรรมะโดยพระวิทยากรในสถานศึกษา กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือกิจกรรมอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

๓. ร่วมสนับสนุนการดำเนินโครงการ ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลโครงการผ่านเว็บไซต์ของ สถานศึกษา จัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานกิจกรรมโรงเรียนรักษาศีล ๕ ในโอกาสต่างๆ ตามความ เหมาะสม

๔. เชิญชวนผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาให้เข้าร่วมโครงการ โดยให้นักเรียน นักศึกษา เป็นสื่อในการรณรงค์ เชิญชวน และขยายผลไปยังภาคส่วนต่าง ๆ

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

๕. อำนวยความสะดวกให้กับวัด หมู่บ้าน ชุมชน ที่อยู่ในเขตบริการสถานศึกษาที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการ เช่น ออกแบบแผ่นพับ ออกแบบป้ายประชาสัมพันธ์โครงการ ฯ ตามความประสงค์ของวัด ชุมชน หรือหมู่บ้าน

๖. จัดกิจกรรมเดินรณรงค์ ประชาสัมพันธ์รอบชุมชน หมู่บ้าน เพื่อเผยแพร่โครงการ ฯ และเชิญชวนประชาชน เข้าร่วมโครงการ^{๒๔}

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต) กล่าววา ปัญหาเรื่อง ศิลธรรมในสังคมว่า สังคมไทยเสื่อมโทรมมากด้านศีลธรรม เพราะเราปล่อยปละละเลยมานานจนปัญหารุนแรงมากจึงแก้ไขจึงเป็นการยากที่จะแก้ไขได้ ยกตัวอย่างวา มีปัญหาอาชญากรรมมาก เช่น การฆาตกรรม เมืองไทยมีชื่อเสียงมากในเรื่องฆาตกรรม มากขนาดเขาสถิติโลกและดูเหมือนว่าจะเป็นอันดับสองของโลก และปัญหาบ้ายมุข ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีบ้ายมุขแพร่หลายในด้านต่าง ๆ มากเหลือเกิน การติดยาเสพติดก็ระบาดทั่วไป โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น ถ้าเอามาพิจารณาตามหลักศีลธรรม โดยเอาศีลห้าเป็นเกณฑ์วัด ก็เห็นได้ว่า ประเทศไทยของเรานี้เป็นประเทศที่ปัจจุบันขาดศีล ๕ มากจนแทบจะพูดได้ว่า เป็นประเทศไทยที่ไร้ศีล ในข้อปาณาติบาตนั้นต้องพูดถึงสัตว์มนุษยก่อน คำว่า สัตว์ในภาษาบาลีมีความหมายกว้าง คือ มีใจหมายถึง เฉพาะสัตว์เดรัจฉาน ความจริงคำว่า “สัตว์” ในภาษาบาลีพอพูดถึง ก็หมายถึง “มนุษย์” ก่อนอื่นเลยแล้ว จึงจะไปถึงสัตว์อย่างอื่นมนุษย์เป็นสัตว์ลำดับที่หนึ่ง อันดับแรกแต่เป็นสัตว์ที่ต่อมาได้เรียกกันว่า เป็นสัตว์ประเสริฐวากันไปก็ไมรูวาทอนนี้ประเสริฐ หรือไม่ประเสริฐ เพราะไม่ค่อยจะมีศีลเสียแล้ว สอนศีลข้อที่ ๒ “อทินนาทาน” อาชญากรรมด้านการลักขโมยอะไรต่าง ๆ ตลอดจนการคอร์รัปชั่นก็แพร่หลายสามข้อท้ายคือ “กาเม, มุสา, สุรา” ก็ระบาดทั่วไปหมด แปลว่า ปัญหาสังคมเรานี้พรณนากันไปไไไม่รู้จักจบสิ้น ถ้ามาวิพุดเรื่องรายละเอียดปญหาจริยธรรม ก็คงไม่ต้องทำอะไรอย่างอื่น ก็ไไแต่พุดถึงปัญหากันอยู่เนือง^{๒๕}

๒.๔.๓ ความหมายของศีลในทางพระพุทธศาสนา

ศีล (บาลี : สิล) หมายถึง ข้อปฏิบัติพื้นฐานของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมการประพฤติปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา และใจ ให้ตั้งอยู่ในความสุข ประองตอง สมานฉันท์ เพื่อประโยชน์ในการอยู่ในสังคมอย่างสงบสุขและไม่เบียดเบียนกัน ประชาชนชาวไทยส่วนมาจะนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันต่างมีเมตตากฎา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละซึ่งกันและกัน ด้วยพุทธคุณคำสั่งสอนแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนโดยใช้เหตุใช้ผลในการดำรงชีวิต โดยภาพรวมผู้วิจัยได้ศึกษาจากหนังสือเอกสารตำราต่าง ๆ และมีผู้ให้ความหมายไว้มากมายหลายพอจะกล่าวโดยสังเขป ดังนี้

ในมหานามสูตรอังคตตรนิกาย อัฐกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่อง ศีล โดยเฉพาะศีล ๕ โดยทรงมุ่งถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยว่า “มหานามะ เมื่อใดแล อุบาสกเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดินกาม เป็นผู้เว้น

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

^{๒๕} พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธศาสนกษัตริย์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๕), หน้า ๔๘๕.

ขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุ แห่งความ ประมาท เมื่อนั้นอุบาสกชื่อว่าผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล”^{๒๖}

ในกฎทนต์สูตร ที่ชนิกาย สีสันธวรรค พระพุทธเจ้าตรัสเรื่อง ศีล โดยทรงเรียกว่า “สิกขาบท” โดยให้เป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจา ว่า การที่บุคคลผู้มีจิตเลื่อมใส สมาทานสิกขาบททั้งหลาย คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการฆ่า สัตว์ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการถือเอา สิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการประพฤติผิดในกาม เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการ พูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทนี้ เป็นยัญซึ่งใช้ทุนทรัพย์และมีการ ตระเตรียมน้อยกว่า แต่มีผลานิสงส์มากกว่ายัญสมบัติ ๓ ประการมี องค์ประกอบ ๑๖ กว่า นิตยทานที่ทำสืบกันมา กว่าวิหารทาน และกว่าสรณคมนัน^{๒๗}

สมเด็จพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ให้ความหมายของศีล ดังนี้ ศีล หมายถึง เจตนา อันคิดจะระงับรักษาความประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อยดังมปราศจากโทษ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. วาริตศีล คือ ศีลอันสำเร็จด้วยความเว้นจากโทษทวารจาจร ได้แก่ เบญจเวรวิริติ เจตนา เครื่องเว้นจากเวร ๕ คือ ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท เสพสุราเมรัย เป็นอย่าง ต่ำ อาชีวะมัญญุศีล ศีลมีความเล็งชิงเพนที่ ๘ คือ เว้นจากกายทุจริต ๓ มีปาณาติบาต เพนต้น เว้นจาก วจีทุจริต ๔ คือ มุสาวาท กลาวเท็จ ปสุณวาจา กลาววาจาสอเสียด ยุยงให้เขาแตกกัน ผรุสวาจา กลาวคำหยาบเสียดแทงผู้อื่นให้เจ็บใจ สัมผัสปลลาปะ กลาวคำโปรยปรายประโยชน์เสีย กับทั้งเว้นจาก มิฉฉาอาชีวะ คือความเล็งชิงโดยผิดทาง ไม่ชอบธรรมเป็นอย่างสูงแล้ว ทำอะไรทาง กายด้วยอำนาจโลภะ โทสะ ตมหะ ก็เพนกายทุจริต พูดทางวาจาก็เพนวจีทุจริต คิด ทางมนะก็เพน มโนทุจริต โดยตรงเพนเช่นนี้ แต่เมื่อมุ่งเอาการที่ปรากฏก็คือ ทางกาย ทางวาจา, เพราะทางใจคน อื่นรู้ด้วยไม่ได้ รูได้แต่ตนเอง คนที่เว้นจากการทำชั่วทางกายก็เพนศีลทางกาย, เว้นชั่ว ทางวาจาก็ เพนศีลทางวาจา, คนที่รักษาศีลกันอยู่ โดยมากเพนการรักษาศีลทางกายวาจาไม่ถึงทางใจ แต่ถึง เช่นนั้นก็ยังดีกว่าไม่มีเสียเลย

๒. จาริตศีล คือ การประพฤติกิริยามารยาทให้ต้องตามแบบอย่างของตระกูลอันดี และประพฤติกิจวัตรให้ถูกต้องตามวิธีของหมู่ที่ตนเนื่องอยู่ด้วยเป็นอย่างต่ำ การตั้งอยู่ในกัลปยาม ธรรม คือ คุณความดีงาม ตรงกันข้ามกับโทษทวารจาจร เช่นกายสุจริต ๓ ความมีเมตตาจิตคิดปราณีแก ชีวิต ของสัตว์อื่น ถือเอาแต่ของที่เขาของปลงใจให้บริโภคตามแต่ในทางที่ปราศจากโทษ วจีสุจริต ๔ กลาวคำจริง กลาวคำอันชักนำให้เกิดสามัคคีกล่าวคำสุภาพ กลาวคำกอบปรวยประโยชน์สัมมาอาชีวะ คือ คิดทางความเล็งชิงชีวิตโดยชอบธรรมเป็นอย่างสูง

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล แปล ตามศัพท์ว่า ปกติมีความหมายว่า คนที่มีจิตเพนปกติไม่ถูก โลภะ โทสะ โมหะ ครอบงำ และชัก นำไปในการทำชั่วทำผิด เมื่อเพนเช่นนั้นจิตก็เพนปกติเมื่อจะทำอะไรทางกายด้วยจิตที่เพนปกติก็ไม่ทำกาย ทุจริต เมื่อพูดอะไรทางวาจา ก็ไม่พูดวจีทุจริต เมื่อคิดเรื่องราวอะไรทางใจ หรือทางมนะ ก็ไม่คิดเพน มโนทุจริต เพราะฉะนั้น ใจจึงเพนศีล ทำทางกาย กายก็เพนศีล, ทำทางวาจา วาจาก็เพนศีล คิดทาง มนะ มนะก็เพนศีล แต่ถาโลภะ โทสะ โมหะอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นครอบงำจิต ก็ทำให้คิดอยากได้ให้

^{๒๖} อด.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๒๕/๒๖๙.

^{๒๗} ที.สี. (ไทย) ๙/ ๓๕๒/๑๔๗.

คิดลางผลาญ ไหวหลงมกยที่นี้จิตก็เสียปกติ จิตก็วิปริต เสียสึลภายในทางใจ เมื่อสึลทางใจเสียไปแลว ทำอะไรทางกายด้วยอำนาจโลภะ โทสะ โมหะ ก็เปนกายทุจริต พุดทางวาจาก็เปนวจีทุจริต คิดทางมนะก็เปนโมโนทุจริต โดยตรงเปนเช่นนี้ แต่เมื่อกองเอาอาการที่ปรากฏก็คือ ทางกาย ทางวาจา, เพราะทางใจคนอื่นรูด้วยไม่ได้ รูไต่แต่ตนเอง คนที่เว้นจากการทำชั่วทางกายก็เปนสึลทางกาย, เว้นชั่วทางวาจาก็เปนสึลทางวาจา, คนที่รักษาสึลกันอยู่ โดยมากเปนการรักษาสึลทางกายวาจาไม่ถึงทางใจ แต่ถึงเช่นนั้นก็ยังดีกว่าไม่มีเสียเลย^{๒๘}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้อธิบายว่า “สึล” หมายถึง ความเป็นปกติ หรือปกติภาวะ ตามธรรมดา หมายความว่า ทำทุกอย่างตามที่ควรทำ อยู่ในภาวะปกติคือไม่เดือดร้อน ไม่กระวนกระวาย ไม่ระส่ำระสาย ไม่มีความสกปรก ไม่มีความเศร้าหมองให้เกิดขึ้น โดยเนื้อความสึล หมายถึง ระเบียบ ที่ไต่บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาวะปกติเกิดขึ้นที่กาย วาจา ใจ^{๒๙}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ไต่กล่าวว่า “สึล” หมายถึง การไม่เจตนา ละเมิดระเบียบ ไม่เจตนาละ วงเกินเบียดเบียนผู้อื่น ถ้ามองแต่อาการการกระทำ สึลก็คือความไม่ละเมิด ไม่เบียดเบียน อีกอย่างหนึ่ง สึลอยู่ที่ความสำรวมระวัง คอยปกกันหลักเว้นไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น ถ้ามองให้ลึกที่สุดสภาพจิตของผู้ไม่คิดจะละเมิด ไม่คิดจะเบียดเบียนคนอื่น ด้วยกาย วาจา ใจ^{๓๐}

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตโต) ให้ความหมายของ สึล ไว้ว่า สึล คือ การสำรวมระวังรักษาพฤติกรรมทางกายและทางวาจาให้ถูกต้องเรียบร้อยดีงาม ทั้งที่เป็นอดีตติดสมบัติ คือ ความดีงามส่วนตัว และปรหิตคือความดีงามเพื่อส่วนรวม^{๓๑}

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต) ให้ความหมายของสึล ๕ ไว้ว่า สึล ๕ เป้นมนุษยธรรม คือธรรมของมนุษย์ ที่มีความตั้งใจที่จะงดเว้นจากความชั่ว ความทุจริตทางกาย และวาจา รวมทั้งสิ่งไม่ดีทุกประการ^{๓๒} เพราะคนเราจะเป้นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น มิใช่วาจะเกิดมาเป้นมนุษย์เท่านั้น จะต้องมึธรรมสำหรับมนุษย์อีกด้วย^{๓๓} ซึ่งสึลเป้น การรักษากาย วาจาและใจให้สงบและเยือกเย็น เป้นพื้นฐานการดำรงชีวิตของมนุษย์ชาติ และเป็นขอปฏิบัติเพื่อสังคมที่มึระเบียบ พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าโลกนี้จะสงบมึระเบียบเมื่อคนเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกันทางกาย วาจา อันมีพื้นฐานมาจากใจ การกระทำไต่ที่พระพุทธ ศาสนาถือว่าเป้นการกระทำที่ดี และที่ชั่ว คำตอบสำหรับขมรวาสาสุครองเรือนทั่วไปอยู่ในสึล ๕ และสึล ๕ เป้นการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาขั้นต้น หากประพฤติ

^{๒๘} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจสึล เบญจธรรม**, (หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๗๔.

^{๒๙} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), **ธรรมในฐานะเป็นเครื่องมือ สร้างคน สร้างชาติ และสร้างโลก**, (กรุงเทพมหานคร : แสงธรรม, พ.ศ. ๒๕๓๙), หน้า ๕๖.

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๗๖๗.

^{๓๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตโต), **ธ ทรงครองแผ่นดินโดย “ทศพิธราชธรรม”**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๕๐), หน้า ๑๖.

^{๓๒} พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๓๒), หน้า ๒๐๖.

^{๓๓} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏ ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๐.

ปฏิบัติตามกันไม่ได้ก็จะไม่ได้ประโยชน์จากการเป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งศีล ๕ นี้มีอิทธิพลต่อสังคมมาก เพราะจัดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมด้านศีลธรรมของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การรักษาศีล ๕ จึงเป็นการกระทำความดี ทำให้ผู้ที่รักษาศีลมีคุณสมบัติ มีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และส่งเสริม ชุมชนต่าง ๆ ให้อยู่รวมกันด้วยความเปราะบาง^{๓๔}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ให้ความหมายของ ศีล ไว้ว่า ข้อบัญญัติทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดการปฏิบัติกายและวาจา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘, การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย, เป็นธรรมข้อ ๑ ในทศพิธราชธรรม^{๓๕}

คำว่า “ศีล” นั้น มีคำแปลและความหมายหลายนัย ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ศีล มาจากคำว่า “สිරะ” ซึ่งแปลว่า ศีระชะ หรือ ยอด เพราะผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นยอดคนนั้น แท้จริงไม่ได้อยู่ที่การมีทรัพย์สินอันอาจความรู้หรือความสามารถเหนือกว่าผู้อื่นหากแต่อยู่ที่ความบริสุทธิ์ของศีลซึ่งเป็นที่ยอมรับยกย่องของเหล่าบัณฑิตว่าผู้มีศีลย่อมประเสริฐที่สุด

๒. ศีล มาจากคำว่า “สิละ” ซึ่งแปลว่า ปกติเพราะปกติของคนเรานั้นย่อมรักชีวิตของตน และเห็นคุณค่าชีวิตของคนอื่นเมื่อมีความรู้สึกเช่นนี้จึงยินดีในการรักษาศีล เพราะไม่ปรารถนาจะเบียดเบียนซึ่งกันและกันการรักษาศีลจึงเป็นการนำไปสู่ความเป็นคนที่ปกติสมบูรณ์

๓. ศีล มาจากคำว่า “สิตะละ” ซึ่งแปลว่า เย็นเพราะผู้ที่รักษาศีล จะมีความเย็นกายเย็นใจดุจดั่งบุคคลผู้น้ำชำระกายหมดจดดีแล้วนั่งพักอยู่ ณ ร่มไม้ใหญ่ความสงบเยือกเย็นนี้แม้ผู้ที่อยู่ใกล้ก็จะรู้สึกปลอดภัยเย็นใจไปด้วย

๔. ศีล มาจากคำว่า “สิระ” ซึ่งแปลว่า ปลอดภัย เพราะผู้ที่รักษาศีลย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่ว่าจะนึกถึงการกระทำของตนเรื่องใดก็ไม่มีความเป็นโทษ ไม่มีสิ่งใดเดือดร้อนกังวลใจจึงมีชีวิตที่ปลอดภัยโล่งใจและปลอดภัยจากเวรภัยทั้งหลาย

ดังนั้น ศีล จึงเป็นคุณธรรมที่ทำให้เข้าถึงความเป็นยอดคน มีความเป็นปกติเป็นผู้ที่เย็นกายเย็นใจและมีชีวิตที่ปลอดภัยปลอดภัยอยู่เสมอ^{๓๖}

สำหรับความหมายที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคนั้น พระสารีบุตรเถระได้กล่าวไว้ว่า

ศีล คือ “เจตนา” ความตั้งใจที่จะงดเว้นจากกายทุจริต ๓ (ไม่ฆ่าสัตว์, ไม่ลักทรัพย์, ไม่ประพฤติดุคในกาม) และวจีทุจริต ๔ (ไม่พูดเท็จ, ไม่พูดคำหยาบ, ไม่พูดส่อเสียด, ไม่พูดเพ้อเจ้อ)

ศีล คือ “เจตสิก” หมายถึง การงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ (ความโลภอยากได้ของผู้อื่น, มีจิตคิดพยาบาท, มีความเห็นผิด)

^{๓๔} ธนิต อนุโพธิ์, **อานิสงสศีล ๕**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๙๘.

^{๓๕} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔** เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๔๖.

^{๓๖} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : ชาวประชาเป็นสุขในตำริของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า** รมช.คณาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ฉบับที่ ๒ (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒.

ศีล คือ ความสำรวมระวัง ปิดกั้นความชั่วการไม่ล่วงละเมิดข้อห้าม

ศีล คือ ปกติของความเป็นมนุษย์

ศีล แปลว่า ปกติผู้ที่มีศีลจึงหมายถึงผู้ที่เป็นคนปกติ เป็นมนุษย์ที่ปกติ ความปกตินั้นเป็นพื้นฐานของความสงบเรียบร้อยของทุกสิ่งทุกอย่างทั้งสิ่งที่มีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิตแต่เมื่อใดเกิดความไม่ปกติขึ้นความยุ่งยากความเดือดร้อนหรือเสียหายย่อมเกิดขึ้นตามมาถ้ามีความเป็นปกติ การดำเนินชีวิตก็มีแต่ความสงบสุข สังคมก็อยู่อย่างปกติเรียบร้อยแต่วันใดที่คนปกติกลายเป็นคนไม่ปกติไปเมื่อนั้นความทุกข์ความเดือดร้อนย่อมเกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและบุคคลที่อยู่รอบข้างศีล ๕ คือ ปกติของความเป็นมนุษย์หรือมนุษยธรรมคือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ ผู้ที่ผิดศีลก็ถือว่าเป็นคนที่ผิดปกติไป

ศีล ๕ เป็นคุณธรรมพื้นฐานเป็นเครื่องช่วยควบคุมกายวาจาของมนุษย์ให้เรียบร้อยเพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขพอสมควรหากมีผู้ใดทำผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อแล้วก็จะแสดงพฤติกรรม หรือการกระทำที่ผิดปกติของมนุษย์ออกมาซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายเกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองหมู่คณะและสังคมส่วนรวม

แม้ศีลจะมีหลายความหมาย แต่ที่สำคัญที่สุดคือเจตนา ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า

ศีล คือ ความตั้งใจที่จะงดเว้นจากความชั่ว ความทุจริต สิ่งที่ไม่ดีทุกประการ การรักษาศีลจึงเป็นบุญกิริยาวัตถุ คือ วิธีการทำบุญอย่างหนึ่ง ได้ทั้งบุญจากการบำเพ็ญมหาทาน และบุญจากการรักษาศีล เพราะทุกครั้งที่เราตั้งใจงดเว้นจากความชั่วตั้งใจที่จะไม่เบียดเบียนใคร ย่อมจะเกิดกระแสแห่งความดีเกิดความเมตตาขึ้นมาในใจที่เราเรียกว่ากระแสบุญอันเป็นเครื่องชำระจิตใจของเราให้สะอาดบริสุทธิ์ การรักษาศีลจึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และจิตใจให้บริสุทธิ์ดีงามยิ่งขึ้นนอกจากนี้ ศีลยังเป็นคุณธรรมอันงามด้วยคุณลักษณะ ๒ ประการ คือ เป็นคุณธรรมที่รักษากาย วาจา ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นคุณธรรมอันจะนำไปสู่กุศลธรรมเบื้องสูงคือ สมาธิ (Meditation) และปัญญาต่อไป หากรักษาศีลในข้อที่สูงยิ่งขึ้นไปย่อมเป็นมหาทานอันยิ่งใหญ่เป็นบุญอันยิ่งใหญ่ที่สามารถชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์^{๓๗}

๒.๔.๔ วัตถุประสงค์ของการรักษาศีล

การเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการรักษาศีล จะทำให้เราสามารถรักษาศีลได้อย่างถูกต้องเกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นไปเพื่อประโยชน์ที่แท้จริงของศีล การรักษาศีลมีวัตถุประสงค์สำคัญ ๕ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อเป็นการป้องกันชีวิตของเราในภพชาติปัจจุบัน ไม่ให้ต้องพบกับความทุกข์ความเดือดร้อนและความเสื่อมเสียอันเนื่องมาจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
๒. เพื่อให้เกิดความสุข ความดีงามในการดำเนินชีวิต
๓. เพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็น และความดีงามแก่ครอบครัว และสังคม
๔. เพื่อเป็นการป้องกันชีวิตของเราในภพชาติต่อไปไม่ให้เกิดพบกับความทุกข์ความเดือดร้อน และความเสื่อมเสียอันเนื่องมาจากการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น
๕. เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณธรรมที่สูงขึ้นไป ได้แก่ สมาธิและปัญญาอันจะทำให้บรรลุผลนิพพานได้

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓ - ๑๔.

วัตถุประสงค์ข้อ ๑ ข้อ ๒ และข้อ ๓ เป็นวัตถุประสงค์เพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นปกติสุขไม่ต้องประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือความเสียหายในภพชาติปัจจุบัน เพราะผู้ที่ไม่รักษาศีลมักเบียดเบียนหรือทำความเดือดร้อนให้กับตนเอง หรือผู้อื่นและเมื่อทำแล้วความเดือดร้อนที่เป็นผลจากการกระทำนั้น ย่อมย้อนกลับมาหาตัวเอง ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในทุติยสังคัมมัตถสูตรว่า

“ผู้ฆ่า ย่อมได้รับการฆ่าตอบ ผู้ชนะ ย่อมได้รับการชนะตอบ ผู้ต่ำ ย่อมได้รับการต่ำตอบ และผู้ซึ่งเคียดย่อมได้รับความซึ่งเคียดตอบ ฉะนั้น เพราะความหมุนกลับแห่งกรรม ผู้แย้งซึ่งนั้น ย่อมถูกเขาแย้งซึ่ง”

แต่ถ้าคนในสังคมรักษาศีล ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันครอบคลุมหรือสังคมนั้นย่อมมีความสุขเรียบร้อยไม่เกิดความวุ่นวายการรักษาศีลจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๔ เป็นวัตถุประสงค์สำหรับป้องกันความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นในภพชาติเบื้องหน้าเพราะการไม่รักษาศีลย่อมเป็นเหตุให้ไปสู่อายภูมิและหากเกิดมาเป็นมนุษย์อีกครั้งก็จะมีอายุสั้นเป็นผู้ที่ไม่สมประกอบร่างกายพิการเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่เป็นประจำสิ่งเหล่านี้ล้วนนำมาซึ่งความทุกข์ทั้งสิ้น การรักษาศีลจึงเป็นไปเพื่อป้องกันความทุกข์ในภพชาติเบื้องหน้าอย่างนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๕ การรักษาศีลเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณธรรมคือ สมาธิและปัญญา โดยสมาธิจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยศีลที่บริสุทธิ์เป็นพื้นฐานหากไม่มีศีลสมาธิก็เกิดไม่ได้เพราะศีลเป็นเครื่องช่วยควบคุมกายกับวาจาในขณะที่สมาธิเป็นเครื่องช่วยควบคุมใจดังนั้นเมื่อกายกับวาจาไม่สงบ ใจก็ยากที่จะสงบได้ เมื่อใจไม่สงบแล้ว สมาธิก็ยากที่จะเกิดและเมื่อสมาธิไม่เกิดปัญญารู้แจ้งในเรื่องความจริงของชีวิตก็ย่อมไม่เกิดขึ้นเมื่อไม่มีปัญญาที่ไม่สามารถกำจัดกิเลสอาสวะบรรลุมรรคผลนิพพานได้ เมื่อไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานก็ต้องประสบกับความทุกข์ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร แต่เมื่อรักษาศีลได้เป็นอย่างดี สมาธิเกิดขึ้นได้และเมื่อสมาธิเกิดปัญญาก็เกิดตามมาเมื่อปัญญาเกิดก็สามารถกำจัดกิเลสอาสวะและบรรลุมรรคผลนิพพานได้ ดังนั้นการรักษาศีลจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง คือพระนิพพาน ศีล ๕ ได้แก่

๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์
๒. เว้นจากการลักทรัพย์
๓. เว้นจากการประพฤตินิโคต
๔. เว้นจากการพูดเท็จ
๕. เว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๓๘}

๒.๔.๕ ประเภทของศีลในทางพระพุทธศาสนา

แกว ขิตตะขบ กล่าววาทะในทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของศีล ไว้มีอยู่หลายชั้นหลายระดับ จัดแบ่งได้หลายประเภท เพื่อให้เหมาะกับวิถีชีวิตและสังคมปัจจุบันแห่งบุคคลศีลทานจัดไว้ ๕ ประเภท ดังนี้

๑. ศีล ๕ หรือเบญจศีล เป็นศีลขั้นพื้นฐานของศีลทั้งปวง กล่าวคือ ศีลทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็ศีลของอุบาสก อุบาสิกา พระภิกษุ สามเณร ตลอดจนศีลของพระภิกษุณี นั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของศีล ๕ สำหรับศีล ๕ นี้กำหนดเป็นศีลสำหรับฆราวาสผู้ครองเรือนทั่วไปที่ควรรักษา

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕ – ๑๖.

มีชื่อเรียกว่า นิจศีล ศีลที่ควรรักษาเป็นนิจ ปกติศีล ศีลที่ควรรักษาให้เป็นปกติบาง เรียกว่า มนุสสธรรม หรือมนุษย์ธรรม คือ ธรรมของมนุษย์หรือทำให้เป็นมนุษย์

๒. ศีล ๘ (อัฐศีล) หรือศีลอุโบสถ เป็นศีลที่มีพื้นฐานจากศีล ๕ โดยเน้นการไม่เสพกาม การรู้จักรับประทานอาหารจำกัดเวลา การหัดลดละการหาความสุขจากสิ่งบันเทิง การงดใช้เครื่องนุ่งเครื่องนอนฟูกหุรหุรา เป็นการฝึกตนให้รู้จักใช้ชีวิตที่เป็นอิสระได้มากขึ้น สามารถอยู่ดีมีสุขได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาวัตถุภายนอกมากเกินไป ศีล ๘ นี้เป็นเครื่องเสริมโอกาสในการพัฒนาชีวิตทางด้านจิตใจและปัญญา เป็นศีลสำหรับฝึกตนให้ดียิ่งขึ้นไปกว่าคฤหัสถ์ปกติทั่วไป

๓. ศีล ๑๐ (ทศ ศีล) หรือสิกขาบท ๑๐ ประการ เป็นศีลสำหรับสามเณรสมาทานรักษาคำว่า สามเณร แปลว่า เหลากอของสมณะ หมายถึง เด็กชายผู้ศึกษาอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเตรียมเป็นพระภิกษุ

๔. ศีล ๒๒๗ หรือสิกขาบท ๒๒๗ เรียกว่า ปาฏิโมกขสังวรศีล คือ การสำรวมระวังในพระปาฏิโมกขเวณชอที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม ปฏิบัติตามข้อที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต พุทธบัญญัติที่เป็นข้อกำหนดสำหรับพระภิกษุผู้อยู่สมทบเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

๕. ศีล ๓๑๑ หรือสิกขาบท ๓๑๑ เป็นพุทธบัญญัติที่เป็นข้อกำหนดสำหรับสตรี ผู้ที่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุณีในพระพุทธศาสนา^{๓๙}

สรุปได้ว่า ในทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของศีลไว้ ๕ ประเภท คือ ศีล ๕ หรือเบญจศีล เป็นศีลขั้นพื้นฐานของศีลทั้งปวง เพราะฉะนั้นเราต้องอยู่บนหลักพื้นฐานของศีล ๕ กำหนดว่าเป็นศีลของฆราวาส ศีล ๘ (อัฐศีล) หรือศีลอุโบสถ เป็นศีลที่มีพื้นฐานจากศีล ๕ โดยเน้นการฝึกตนปฏิบัติตนให้รู้จักการพัฒนาจิตปัญญาให้สูงขึ้น ศีล ๑๐ สำหรับสามเณรสมาทานรักษา ศีล ๒๒๗ เรียกว่า ปาฏิโมกขสังวรศีล ปฏิบัติตามข้อที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต สำหรับพระภิกษุผู้อยู่สมทบเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ศีล ๓๑๑ เป็นพุทธบัญญัติในสวนของสตรีที่บวชเป็นภิกษุณี

๒.๔.๖ จุดมุ่งหมายของการรักษาศีล ๕

แก้ว ขิตตะขบ ได้กล่าวไว้ว่า นักปราชญ์ในทางพระพุทธศาสนานั้น ได้ชี้จุดสำคัญที่คนเราต้องสร้างฐานไว้ให้มั่นคงเป็นพิเศษ ๕ จุด ซึ่งเป็นการปัดของทางที่จะทำให้ ตนเองเสียหาย ๕ ทางด้วยกัน โดยวิธีที่ทรวานี้ก็คือ การรักษาศีล ๕ คือ

ศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ มีชีวิตหรือห้ามฆ่าสัตว์ เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความโหดร้าย ไรเมตตา

ศีลข้อที่ ๒ เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการที่เป็นโจรขโมย หรือห้ามลักทรัพย์ เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะอาชัพุจริต จิตคิดลักขโมย

ศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤติดมในกาม หรือห้ามประพฤติดมทางเพศ เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความเจ้าชู้ สำนอนทางเพศหรือมกมากในกาม

ศีลข้อที่ ๔ เว้นจากการกล่าวคำเท็จ ห้ามพูดเท็จ เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะคำพูดโกหกหลอกลวง

^{๓๙} แก้ว ขิตตะขบ, พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.๒๕๕๐),หน้า ๒๐๕.

ศีลข้อที่ ๕ เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุรา เมรัย หรือหามดื่มน้ำเมา เพื่อป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความมึนเมา ประมาทขาดสติยับยั้งชั่งใจในการทำชั่ว

ตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าศีลนี้มีความสำคัญยิ่งสำหรับสังคมมนุษย์ ถ้าหากคนในสังคมตั้งมั่นอยู่ในศีลโดยทั่วถึงกันแล้ว สังคมก็มีความมั่นคงสงบสุขอย่างแน่นอน ผู้ใดมีศีลผู้นั้นยอมเป็นที่พึ่งปรารถนาของสังคม ไม่วาจะทำอะไรติดตอประสานงานกับใคร จะขอความร่วมมือจากใครก็ยอมได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีด้วยเหตุนี้ศีลจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการเสริมสร้างการพัฒนาครอบครัว ซึ่งเป็นสวณย่อยของสังคมให้มีความมั่นคงในการดำเนินชีวิตต่อไป^{๔๐}

ไสว มาลาทอง กล่าวว่า ศีลเป็นบทบัญญัติทางสังคมที่มนุษย์รุ่นก่อน ๆ ได้วางไว้เป็นหลักข้อปฏิบัติสำหรับปกครองหมู่คณะ เพื่อให้หมู่คณะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบกัน ศีลเป็นเครื่องมือสำหรับวัดความเป็นมนุษย์ เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าผู้นั้นมีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์หรือไม่เป็นมนุษย์ธรรม คือ ธรรมที่เป็นเครื่องวัดความเป็นมนุษย์เพราะศีลแต่ละขอนั้นทานวางไว้เพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในแต่ละทาง ดังนี้

๑. ศีลข้อที่ ๑

- ๑.๑ เพื่อให้มีเมตตาธรรม ไม่เบียดเบียนกัน
- ๑.๒ เพื่อให้ชีวิตมีความปลอดภัย ไม่ตองหวาดระแวงกันและกัน
- ๑.๓ เพื่อให้ประกอบกิจการงาน และประพฤดิธรรมได้โดยสะดวก
- ๑.๔ เพื่อเป็นพื้นฐานให้สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันไดตอไป
- ๑.๕ เพื่อให้อยู่รวมกันได้อย่างสงบสุข
- ๑.๖ เพื่อกำจัดเวรภัยทั้งปัจจุบันและอนาคต

๒. ศีลข้อที่ ๒

- ๒.๑ เพื่อให้ประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
- ๒.๒ เพื่อให้รักและเคารพเกียรติของตนเอง
- ๒.๓ เพื่อให้เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น
- ๒.๔ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในทรัพย์สินของตนเองไม่ต้องวิตกกังวล
- ๒.๕ เพื่อให้อยู่รวมกันได้อย่างสงบสุข
- ๒.๖ เพื่อกำจัดเวรภัยทั้งปัจจุบันและอนาคต

๓. ศีลข้อที่ ๓

- ๓.๑ เพื่อให้เกิดความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน ไว้วางใจกันได้
- ๓.๒ เพื่อให้เคารพสิทธิความเป็นสามัภรรยาของกันและกัน
- ๓.๓ เพื่อป้องกันการหยาราง การแตกราว ภายในครอบครัว
- ๓.๔ เพื่อสร้างความมั่นคงและความอบอุ่นภายในครอบครัว
- ๓.๕ เพื่อให้อยู่รวมกันอย่างมีความสุข
- ๓.๖ เพื่อกำจัดเวรภัยทั้งปัจจุบันและอนาคต

๔. ศีลข้อที่ ๔

- ๔.๑ เพื่อให้มีความซื่อสัตย์มีความจริงใจและไว้วางใจกันได้

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๐ - ๒๑๒.

- ๔.๒ เพื่อสร้างความรักความสามัคคีในหมู่คณะ
- ๔.๓ เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของกันและกันไว้
- ๔.๔ เพื่อให้เข้าใจวาจาประสานประโยชน์ของกันและกัน ไม่ทำลายกันด้วยคำพูด
- ๔.๕ เพื่อให้อยู่รวมกันด้วยความสงบสุข
- ๔.๖ เพื่อกำจัดเวรภัยทั้งปัจจุบันและอนาคต

๕. ศิลปที่ ๕

- ๕.๑ เพื่อสนับสนุนการรักษาศิลป ๔ ขอบางตนให้เกิดขึ้น
- ๕.๒ เพื่อให้มีสติรอบคอบสามารถควบคุมใจตัวเองได้
- ๕.๓ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการทะเลาะวิวาทและทำร้ายกัน
- ๕.๔ เพื่อป้องกันสุขภาพทางกายและสุขภาพจิตมิให้เสื่อม
- ๕.๕ เพื่อป้องกันอาชญากรรม มิฉ้อฉลและการกระทำทุจริตต่าง ๆ
- ๕.๖ เพื่อให้อยู่รวมกันได้อย่างมีความสุข
- ๕.๗ เพื่อกำจัดเวรภัยทั้งปัจจุบันและอนาคต^{๔๑}

๒.๔.๗ องค์ประกอบของศิลป ๕

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส กล่าวว่า ศิลป ๕ แปลว่า สิกขาบท ที่ผู้ประพฤติปฏิบัติศึกษา และงดเว้น องค์แห่งศิลปแต่ละข้อนั้น จัดเป็นสิกขาบท ๕ ประการ รวมเรียกว่า เบญจศิลป ซึ่งแผลงมาจาก คำว่า “ปญจ สีลานิ” ในคัมภีร์พระไตรปิฎกสวนมากเรียกว่า สิกขาบท ๕ คือ องค์แห่งศิลปอย่างหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นข้อกำหนดเพื่อการฝึกตนและฝึกฝนอบรมของพุทธศาสนิกชนฝ่ายคฤหัสถ์ สำหรับการจัดระเบียบชีวิตและสังคมของมนุษย์ ให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์สิ่งดีงามแก่ชีวิต สังคม การดำเนินชีวิตให้อยู่ได้ ศิลป ๕ จึงเป็นพื้นฐานของศิลปทั้งปวง มี ๕ สิกขาบท ประกอบด้วย

- ๑. ศิลป ๕ สิกขาบทที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์
- ๒. ศิลป ๕ สิกขาบทที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี คือ เว้นจากการลักทรัพย์
- ๓. ศิลป ๕ สิกขาบทที่ ๓ กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี คือ เว้นจากการประพฤติดมิตในกาม
- ๔. ศิลป ๕ สิกขาบทที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี คือ เว้นจากการกล่าวเท็จ
- ๕. ศิลป ๕ สิกขาบทที่ ๕ สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐานา เวรมณี คือ เว้นจากการดื่มสุราเมา^{๔๒}

๒.๔.๘ วิธีปฏิบัติและการรักษาศิลป ๕

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส กล่าวว่า การรักษาศิลป ปฏิบัติตามศิลป ๕ หมายถึง การมีเจตนางดเว้นจากการทำชั่ว ๕ ประการ ศิลปจะเกิดขึ้นก็เพราะมีวิริติ คือ เจตนาที่จะงดเว้นจากโทษนั้น ๆ เวรนั้น ๆ มี ๓ ประการ คือ

^{๔๑} โสว มาลาทอง, **คู่มือจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๗ – ๑๒๐.

^{๔๒} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส., **เบญจศิลป เบญจธรรม** (หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี). พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : มหามงกุฎราชวิทยาลัย. ๒๕๓๘, หน้า ๕.

๑. สมาทานวิริติ หมายความว่า ความละเวนด้วยถือ คือ สมาทานหรือรับเอาด้วยตนเอง ก็ได้ด้วยการรับจากผู้อื่นก็ได้ หมายความว่า ตั้งใจไว้ก่อนว่าจะรักษาศีลเมื่อไปประสบกับเหตุการณ์ที่จะทำให้ศีลขาดก็ไม่ทำเพราะถือวาสมาทานศีลไว้แล้วจะกลัวศีลขาด การกระทำเช่นนี้ เรียกว่า “สมาทาน” ในปัจจุบันนี้มีการปฏิบัติกันมาก คือ สมาทานกับพระสงฆ์หรือสมาทานเองก็ได้

๒. สัมปตตวิริติ หมายความว่า การงดเว้นจากวัฏธนูอันถึงเขา ขณะประจวบเข้าในทันทีทันใด กับเหตุที่จะทำให้ศีลขาด คือ งดเว้นด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า หมายความว่า แต่เดิม ไม่ได้รักษาศีลไม่ได้สมาทานศีล เมื่อประสบเหตุที่กำลังลงศีลนั้น ก็ตั้งใจงดเว้นในขณะนั้น เช่น เห็นทรัพย์ของผู้เฝ้าไวตนหยิบถือเอาไป แต่มาคิดว่าคนอย่างตนไม่เคยขโมยของ ๆ ใคร การตั้งใจงดเว้นเหตุการณ์ที่ประจวบเข้าเช่นนี้เรียกว่า สัมปตตวิริติ

๓. สมุจเฉทวิริติ หมายความว่า ละเวนได้เด็ดขาด ได้แก่ การละเวนของพระอริยบุคคล ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไปทานงดเว้นจากการประพฤติดีศีลหาได้อย่างเด็ดขาด โดยไม่ต้องสมาทาน เพราะจิตของท่านเหล่านั้นเห็นโทษของการไม่มีศีลอย่างแท้จริง^{๔๓}

๒.๔.๙ อานิสงส์ของการรักษาศีล

สาลี รักษุทธิ กล่าววา ศีลทุกระดับนับตั้งแต่ศีล ๕ จนถึงศีล ๒๒๗ โไลตั้งแต่ จุลศีลไปจนถึง มหาศีล ถ้าหากผู้ใดสามารถรักษา คือนำไปปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ถึงพร้อมด้วยศีลจนเป็น ปกติศีล เป็นนิจศีลพัฒนาถึงขั้นปาริสุทธิศีลเป็นศีลขั้นอริศีล ศีลนั้น ย่อมช่วยขัดเกลาบำรุงรักษา ผู้รักษา คือเรารักษาศีล ศีลย่อมรักษาเราไม่ให้ตกไปในที่ชั่วแนวนอน นอกจากนี้แล้วยังมีผู้รู้ทั้งหลาย ทานใดกล่าวถึงอานิสงส์ของการรักษาศีลไว้มากมาย หลายที่หลายแหล่ง แต่ก็พอสรุปรวมได้วา

๑. ศีลขอ ๑ การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตนั้น ทำให้เป็นคนอายุยืน ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน ไม่มีใครคิดปองร้าย มีแต่คนเมตตาปรานี คอยโอบเอื้อเอื้อจุน และได้รับการสงเคราะห์ อนุเคราะห์ อยู่เสมอ ไม่มีศัตรูมาก

๒. ศีลขอ ๒ จะเป็นคนรักษาทรัพย์สินได้ดีไม่มีใครคิดลักขโมย ไม่มีใครเอารัดเอาเปรียบ คอยโกงคอยกิน มีแต่คนคอยดูแล ให้ความช่วยเหลือ แม้มออยู่ก็ยังคอยรักษาดูแลทรัพย์สมบัติให้ ทรัพย์สินไม่เกิดความเสียหาย ไม่วาจะเกิดภัยใด ๆ ก็ไม่อาจมาทำลายให้สูญสิ้น เช่น วาตภัย อัคคีภัย โจรภัย ตลอดจน อุทกภัย ก็ไม่มีแมจะเกิดก็ไม่เกิดเป็นเหตุให้แคลวคลาดจนได้

๓. ศีลขอ ๓ จะเป็นคนมีสุขภาพกาย สุขภาพใจดี ไม่พะวง ไม่กังวลกับลูกกับเมีย ลูกเมีย ไม่สร้างความลำบากใจ คนในครอบครัวมีความรักสามัคคีปรองดอง รักกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามี/ภรรยาไม่นอกใจ ไม่มีใครมาทำให้กลัดกลุ้มเสียใจ คนที่อยู่ในความปกครองก็วานอนสอนนาย มีภรรยาก็ไม่เป็นคนมักมากในกาม มีลูกก็เชื่อฟังอยู่ในโอวาท

๔. ศีลขอ ๔ ทำให้เป็นคนพูดจาไพเราะมีวาทศิลป์ พูดแล้วมีอำนาจ มีพลัง มีความหลัง เหมือนมีมนต์ศักดิ์สิทธิ์อยู่ในวาจา พูดกับใครแล้วมีเสน่ห์ในตัว มีเสียงดังเสียงดีก้องกังวาน สดใส พลังเสียงก้องดังไกลไม่แหบพร่า

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

๕. ศิลขอ ๕ เป็นผู้มีสติปัญญาดีเลิศ มีความคิดความอ่านเหนือกว่าคนทุศีลทั่วไป ร่างกาย สะอาดสดใส ผิวพรรณเปล่งปลั่งเนียนวล ไม่เป็นคนคิดมาก ไม่คิดฟุ้งซ่าน ไม่เป็นโรคประสาท โรคบา ไม่เป็นคนจู้จี้ขี้บ่น มีสติสัมปชัญญะมั่นคง ไม่ขี้หลงขี้ลืม^{๔๔}

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอานิสงส์ของการรักษาศีลแก่ชาวปาฏลิกามในมหา ปรินิพพานสูตรว่ามี ๕ ประการ คือ

๑. ย่อมได้โภคทรัพย์สมบัติมากมาย หมายความว่า ศีล เป็นเหตุให้ผู้รักษาได้โภคทรัพย์
 ๒. กิตติศัพท์อันดีงามย่อมขจรขยายไป หมายความว่า บุคคลรอบข้างย่อมเห็นความ ประพฤติอันดีงามของคนมีศีลแล้วก็พอใจพอใจของบุคคลนิยมเลื่อมใสเขาเหล่านั้นกล่าวถึงยอมนก่่าว แต่สิ่งดีงาม และความประทับใจที่ได้รับความดีนี้เองย่อมเป็นที่แพร่หลายออกไป
 ๓. มีความองอาจเมื่อไปสู่ชุมชนใด ๆ หมายความว่าผู้มีศีลย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์มีความ ภาควุฒิใจในความดีของตนมีใจเป็นปกติไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครรู้กรรมชั่วของตนเพราะรักษาศีลมาเป็นอย่างดีจะเข้าไปสู่ที่ชุมชนใดก็ตาม ย่อมมีความองอาจหาญเข้าไป
 ๔. ไม่เป็นผู้หลงตาย หมายความว่า คนมีศีลย่อมมีสติสมบูรณ์อันเนื่องมาจากการได้ฝึกสติ อยู่เสมอ ๆ เพราะเมื่อจะกระทำสิ่งใดก็ตามต้องคอยระมัดระวังไม่ให้ผิดศีลครั้งเมื่อถึงคราวที่หมดบุญ หมดอายุขัยก่อนที่จะลาจากโลกนี้ไปย่อมมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์เพราะได้ฝึกมาอย่างดีแล้วยังเห็น การกระทำอันดีงามจากการรักษาศีลของตนย่อมปลื้มปิติใจ
 ๕. เมื่อแตกกายทำลายขันธ ย่อมมีสุคติเป็นที่ไป หมายความว่า เมื่อถึงคราวที่ต้องลาจาก โลกนี้ไปหลับตาลงครั้งใดก็จะเห็นคตินิมิต (ภาพที่เป็นเครื่องหมายของภพภูมิที่จะต้องไปเกิดใหม่) และกรรมที่ดียิ่งงามของตนทำให้จิตผ่องใส ย่อมไปสู่โลกหน้าในภพภูมิอันเป็นสุข คือสุคติภูมิดังที่พระผู้มี พระภาคเจ้าตรัสไว้ในสฬวิมังสาสูตรว่า ศีลของตนที่บริสุทธิ์ดีแล้วยอมนำความสุขในภพหน้ามาให้ได้
- นอกจากอานิสงส์หลัก ๕ ข้อ ที่กล่าวมาแล้วยังมีรายละเอียดของอานิสงส์การรักษาศีล ในแต่ละข้อ ดังนี้

อานิสงส์ของศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์

ผู้รักษาศีลย่อมเป็นผู้มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีร่างกายสูงใหญ่สมส่วน มีความ แคล่วคล่องว่องไว มีความเข้มแข้ง มีความอ่อนโยน มีความแกล้วกล้า มีวาจาสละสลวย เป็นที่รักของ ชาวโลก พวกพ้องบริวารไม่แตกแยกกัน ไม่ตายเพราะถูกผู้อื่นทำร้าย มีพวกพ้องบริวารมาก มีรูปงาม (มีผิวพรรณงาม) มีโรคน้อย มีอายุยืน

อานิสงส์ของศีลข้อที่ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์

ผู้รักษาศีลข้อนี้ย่อมมีความมั่งคั่ง มีโภคะมากมาย ได้โภคะที่ตนปรารถนารวดเร็วทันใจ เป็นคนเยี่ยมยอดของโลก มีความเป็นอยู่สุขสบาย

อานิสงส์ของศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤติดินในกาม

ผู้รักษาศีลข้อนี้ย่อมไม่มีศัตรู คู่อาฆาต เป็นที่รักของคนทั้งหลาย ได้ลาภสิ่งของหลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข พ้นจากภัยในอบายภูมิเป็นที่รักของสตรีและบุรุษไม่ต้องหวาดระแวงเป็นคนไม่มีภัยไม่พลัด พรากจากคนและของรัก

^{๔๔} สาลี รักสุทธี, ศีลสุดยอดวินัยของศาสนาพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

อานิสงส์ของศีลข้อที่ ๔ เว้นจากการพุดมสา

ผู้รักษาศีลข้อนี้ย่อมเป็นคนพุดจาไพเราะ ศักดิ์สิทธิ์ มีบริวารคนเป็นผู้ว่าง่ายจิตใจไม่ฟุ้งซ่าน มีความมั่นคงไม่หวั่นไหว มีคำพูดที่คนเชื่อถือ

อานิสงส์ของศีลข้อที่ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย

ผู้รักษาศีลข้อนี้ย่อมมีปฏิภาณในการทำงานที่ควรทำทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต มีสติมั่นคงอยู่เสมอ ไม่เป็นคนขี้เมา เป็นคนมีความรู้ เป็นคนไม่ประมาท ไม่เป็นคนขี้ริษยา เป็นคนพูดคำสัตย์ เป็นคนเสียสละ เป็นคนมีศีล เป็นคนมีปัญญาแตกฉาน เป็นคนกตัญญู เป็นผู้ฉลาดรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์^{๔๕}

๒.๔.๑๐ การสมาทานศีล

การสมาทานศีล เรียกกันทั่ว ๆ ไปว่าการรับศีล ก็เพื่อปฏิญาณตนต่อหน้าพระผู้ให้ศีลและต่อตนเองว่า จะไม่ล่วงละเมิดข้อห้ามนั้น ๆ จะรักษากฎของตนไว้ เป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นเป็นเบื้องต้น เพราะผู้มีจิตใจสูงด้วยคุณธรรมมีความประพฤติเป็นปกติดี ย่อมบรรลुकุศลธรรมชั้นสูงต่อไปได้ง่าย

อนึ่งในการทำบุญต่าง ๆ โดยเฉพาะเมื่อจะให้ทานจะมีพิธีรับศีลก่อนทุกครั้งทั้งนี้ก็เพื่อให้จิตใจได้รับการฟอกให้สะอาดบริสุทธิ์เป็นเบื้องต้นด้วยเครื่องชำระ คือ ศีล เพื่อให้กาย วาจาอยู่ในระดับปกติธรรมดาก่อนเพื่อให้สมควรเป็นที่รองรับคุณความดีอื่น ๆ ต่อไปดังนั้นก่อนที่จะทำบุญต่าง ๆ จึงต้องชำระใจให้บริสุทธิ์ก่อน เพื่อให้ใจบริสุทธิ์นั้นรับบุญที่ทำได้เต็มที่

๒.๔.๑๑ อานิสงส์ของการสมาทานศีลก่อนให้ทาน

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสสอนแนวทางแห่งการทำบุญให้ทานที่ทำให้ผู้กระทำได้รับอานิสงส์มากสรุปใจความได้ว่า “การให้ทานควรเลือกให้ เลือกทั้งผู้ให้ สิ่งที่ให้ และผู้รับทานที่เลือกให้ พระองค์ทรงสรรเสริญ และย่อมมีผลมีอานิสงส์มาก เหมือนชาวนาเลือกพันธุ์ข้าวดีแล้วหว่านลงในนาดี ย่อมได้ผลมาก ฉะนั้น เมื่อผู้ให้เป็นผู้บริสุทธิ์ ผู้รับก็เป็นผู้บริสุทธิ์ ทานของผู้นั้นย่อมมีผลมีอานิสงส์มาก เพราะบริสุทธิ์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย เมื่อผู้ให้หรือผู้รับมีศีลบริสุทธิ์ฝ่ายเดียว ทานนั้นย่อมมีผลมีอานิสงส์ลดน้อยลงมาเพราะบริสุทธิ์เพียงฝ่ายเดียวเมื่อผู้ให้ก็ไม่บริสุทธิ์ผู้รับก็ไม่บริสุทธิ์ทานนั้นย่อมมีผลมีอานิสงส์น้อยเพราะทั้งสองฝ่ายไม่บริสุทธิ์” ดังนี้

ดังนั้น ในการทำบุญให้ทานทุกครั้ง ท่านจึงสอนให้รับศีลก่อนเพื่อให้ตนเองบริสุทธิ์ทางกายวาจาใจ ทานที่จะให้หรือบุญที่จะทำจะเกิดผลอานิสงส์เต็มเม็ดเต็มหน่วย ท่านผู้ฉลาดในการทำบุญ จึงได้ประสบผลบุญตามปรารถนาตลอดมาโดยเมื่อถึงคราวทำบุญก็ทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์รักษาปกติกาย วาจาให้เรียบร้อยสมบูรณ์โดยเวลารับศีลก็เต็มใจรับด้วยความตั้งใจเวลารักษาศีลก็ตั้งใจตั้งใจรักษาไม่ยอมให้ศีลต่างพร้อยด้วยประการต่าง ๆ โดยเฉพาะในขณะทำบุญจะประคองศีลของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

^{๔๕} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : ชาว

ประชาเป็นสุขในตำราของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ฉบับที่ ๒ (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๗ - ๑๘.

๒.๔.๑๒ วิธีสมาทานศีล

การรับศีลโดยปกติคนทั่วไปมักเข้าใจว่าต้องไปรับกับพระเท่านั้นจึงจะใช้ได้ และเป็นศีลถูกต้องมีอานิสงส์มากความจริงการรักษาศีลหรือทำตนให้มีศีลนั้นมีหลายวิธีด้วยกันมีทั้งวิธีที่รับกับพระและไม่ได้รับกับพระแต่จะเป็นวิธีไหนก็ตามล้วนมีผลมีอานิสงส์ทั้งสิ้น

วิธีรับหรือสมาทานศีล ๕

เมื่อต้องการสมาทานศีล ๕ จากพระ ฟังกล่าวคำอาราธนาเบื้องต้นนี้

มยํ ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณฺตถาย ทิสฺสเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม

ทุติยัมปิ มยํ ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณฺตถาย ทิสฺสเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม

ตติยัมปิ มยํ ภนฺเต วิสฺสุ วิสฺสุ รกฺขณฺตถาย ทิสฺสเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม

(ถ้ารับเพียงคนเดียว เปลี่ยน มยํ เป็นอหํ เปลี่ยน ยาจาม เป็น ยาจามิ)

ต่อไปฟังว่าตามพระไปที่ละตอน ๆ โดยออกเสียงดังชัดเจนพอสมควร ดังนี้

นโม ตสฺส ภควโต อรหฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ หน)

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ

ทุติยัมปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

ทุติยัมปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ

ทุติยัมปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ

ตติยัมปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

ตติยัมปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ

ตติยัมปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ

ต่อไปพระท่านจะว่า “ติสรณคฺคํ นินฺนํ” ผู้รับไม่ต้องว่าตาม แต่เมื่อท่านว่าจบฟังรับว่า อาม ภนฺเต เท่านั้น แล้วพระท่านจะว่าต่อไป

ปาณาติปาตา เวรมณฺนิสิกฺขาปทํ สมาทียามิ

อทินฺนาทนา เวรมณฺนิสิกฺขาปทํ สมาทียามิ

กาเมสุมิจฺฉาจารา เวรมณฺนิสิกฺขาปทํ สมาทียามิ

มุสสาวาทา เวรมณฺนิสิกฺขาปทํ สมาทียามิ

สุราเมรยมชฺชปมาทญฺฐานา เวรมณฺนิสิกฺขาปทํ สมาทียามิ

ต่อจากนี้ไปพระท่านจะว่าสรุปศีลว่า

อิมานิ ปญฺจ สิกฺขาปทานิ.

สีเลน สุคฺติ ยนฺติ สีเลน โภคสมฺปทา

สีเลน นิพฺพุตฺติ ยนฺติ ตสฺมา สีลํ วิโสธเย ฯ

ในขณะที่พระกำลังว่าสรุปศิลป์นี้ ผู้รับฟังกล่าวเบา ๆ พอได้ยินคนเดียวว่า “สาธุ” อานิ ปญจ ลิกขาปทานิ สมาธิยามิ ๓ หน เป็นการให้ปัญญาว่าจะสมาทานรักษาศีล ๕ นี้ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ต่อไป เมื่อจบแล้วฟังกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง เป็นเสร็จพิธีการสมาทานศีล ๕^{๔๖}

สรุปได้ว่า ศีล ๕ เป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้นับถือศาสนาพุทธ ไม่ว่าจะเป็นคนในประเทศไทย หรือว่าต่างประเทศมีการนับถือศาสนาพุทธ โดยศีล ๕ นับถือเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สุด ตามมาด้วย ศีล ๘ ศีล ๑๐ ไปจนศีล ๒๒๗ สำหรับสมณะหรือภิกษุสงฆ์

๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

๒.๕.๑ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือนั้นว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อผลประโยชน์และเกิดความสำเร็จร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือมิใช่เป็นเพียงจัดให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เช่น ทำรายงาน ทำกิจกรรมประดิษฐ์หรือสร้างชิ้นงาน อภิปราย ตลอดจนจนปฏิบัติการทดลองแล้ว ผู้สอนทำหน้าที่สรุปความรู้ด้วยตนเองเท่านั้น แต่ผู้สอนจะต้องพยายามใช้กลยุทธ์วิธีให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการประมวลสิ่งที่มาจากการทำกิจกรรมต่างๆ จัดระบบความรู้สรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นหลักการสำคัญ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, ๒๕๔๔ : ๑๕) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมีหลักในการจัดการเรียนการสอนแบบทั่วไปโดยผู้เรียนระหว่างผู้ทำการสอนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างทำการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนผู้เรียนจะต้องทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้มีการกระตุ้นในการเรียนมีการแบ่งงานรับผิดชอบร่วมกัน ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันต่างมุ่งมั่นเพื่องานในกลุ่มของตนสำเร็จผล

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ การเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน และสนับสนุนให้มีการช่วยเหลือกัน จนบรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ที่ต้องการเปิดโอกาสให้ “ผู้เรียนทำงานเป็นทีมให้มากที่สุด เพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาด ทางอารมณ์ การทำงานร่วมกันด้วยความสุขและสร้างสรรค์” (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. ๒๕๓๘) การจัดการสอนรูปแบบนี้ควรนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้นแทนการสอนที่ครูเป็นศูนย์กลางเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันแสดงความคิดเห็นร่วมกัน คิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน^{๔๗}

๒.๕.๒ ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้หลายท่าน ดังนี้

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙ – ๒๑.

^{๔๗} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา,พ.ศ.๒๕๔๔), หน้า ๑.

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันโดยในกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีความหมายตรงกันข้ามกับการเรียนที่เน้นการแข่งขัน (Competitive Learning) และการเรียนตามลำพัง (Individualized Learning)^{๔๘}

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมมือกันทำงานกลุ่มด้วยความตั้งใจและเต็มใจรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้^{๔๙}

ประกายแก้ว แปรโคสูง ได้สรุปไว้ว่าการเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน โดยครูแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละ ๓-๖ คน ภายในกลุ่มผู้เรียนจะมีระดับความสามารถที่ต่างกันทางด้านการเรียน ผู้เรียนมีโอกาสดูแลแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน และรับผิดชอบต่อกลุ่มโดยที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับผลประโยชน์จากการทำงานร่วมกันเท่า ๆ กัน^{๕๐}

บุญชม ศรีสะอาด กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ เป็นวิธีการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนร่วมมือกันในการเรียนซึ่งมีวิธีการ ดังนี้

๑. ครูสอนบทเรียน

๒. นักเรียน จำนวน ๔ คน ทำงานร่วมกันตามที่ครูกำหนด มีการเปรียบเทียบคำตอบ ซักถาม ตรวจสอบกัน

๓. แนะนำให้คนเก่งในกลุ่มอธิบายแบบฝึกหัดให้เพื่อน

๔. เมื่อเรียนจบบทเรียนให้นักเรียนทุกคนทำแบบทดสอบสั้นๆ ด้วยตนเอง

๕. ตรวจผลการทดลอง หาค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่ม

๖. นักเรียนคนใดทำได้ดีขึ้น ครูจะชมเชย และกลุ่มใดที่ทำได้ดีขึ้นก็จะได้รับคำชมเชย^{๕๑}

นลินี ทิหอคำ สรุปไว้ว่า การเรียนแบบร่วมมือ วิธีเรียนแบบหนึ่งที่กำหนดให้นักเรียนทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายโดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๓-๕ คน สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่ง

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๔๙} อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง), (พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, พ.ศ.๒๕๕๐), หน้า ๑๒๑.

^{๕๐} ประกายแก้ว แปรโคสูง, ประสิทธิภาพการสอนสุขศึกษาและพลศึกษา, (บุรีรัมย์ : บุรีรัมย์การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๓.

^{๕๑} บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการสอน, (กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒๒.

กันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ให้เห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งการเรียนรู้ของตนเองและกลุ่ม^{๕๒}

ศรีภรณ์ ณะวงศ์ษา ได้สรุปไว้ว่าการเรียนแบบร่วมมือ คือ ยุทธวิธีในการสอนวิธีหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักเรียนอยู่ ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละประมาณ ๔ คน แบบคละความสามารถให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ และเรียนรู้ร่วมกัน มีการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ซึ่งต้องมีการอธิบาย การอภิปรายกันภายในกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จ^{๕๓}

จันทรา ดินดีพงศานุรักษ์ กล่าวว่า การจัดการเรียนแบบร่วมมือ เป็น วิธีการจัดการเรียน การสอนรูปแบบหนึ่งที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานเป็น กลุ่มย่อยๆ เพื่อ เสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือ กันจนบรรลุผล ตามเป้าหมายตลอดจนส่งเสริมให้ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะหรือทีมตามระบอบประชาธิปไตยซึ่ง สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนการสอนของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) ที่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทาง อารมณ์ การทำงานร่วมกันด้วยความสุขและสร้างสรรค์^{๕๔}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนแบบร่วมมือ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนักเรียนเป็นตัวหลักในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยการแบ่งการจัดการเรียนในการ ปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อที่จะสามารถให้นักเรียนเสริมสร้างสมรรถภาพของการเรียนรู้แต่ละคน ในการทำงานและช่วยเหลือกันจนบรรลุผลสำเร็จ

๒.๕.๓ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ยุทธศาสตร์การสอนหรือวิธีสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญ ประการหนึ่งที่ทำให้การจัดการ เรียนการสอนบรรลุจุดหมายที่กำหนด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการสอนที่จะพัฒนานักเรียน ในด้านวิชาการและทักษะทางสังคม นอกจากนี้ยังเป็นการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและส่งเสริม ทักษะทางสังคมโดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันจนประสบความสำเร็จตามจุดหมาย ของการเรียนรู้ร่วมกันทุกคนในปัจจุบันครูผู้สอนเป็นจำนวนมากเน้นการพัฒนานักเรียนในด้านวิชาการ โดยไม่เน้นการพัฒนาทักษะทางสังคมและมักจะส่งเสริม ให้นักเรียนเรียนด้วยการแข่งขัน หรือเรียน ตามลำพังซึ่งการสอนทั้ง ๒ อย่างไม่ได้คำนึงถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนคนอื่น ๆ ในชั้นสภาพ การเรียนการสอนดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียหลายประการแก่นักเรียนกล่าวคือการสอนแบบแข่งขัน ทำให้เกิดผู้ชนะและผู้แพ้ โดยผู้ชนะจะดีใจสำหรับผู้แพ้จะเสียใจ ซึ่งสัดส่วนของผู้ชนะจะมีน้อยกว่า

^{๕๒} นลินี ทีห่อคำ, “ผลการเรียนแบบร่วมมือที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โจทย์ปัญหาและ เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓” ปริญญาโท กศ.ม. หน้า ๔๕.

^{๕๓} ศรีภรณ์ ณะวงศ์ษา, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และการ ให้ความร่วมมือต่อกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรม การเรียนแบบ TEAMS-GAMES-TOURNAMENT แบบ STUDENT TEAMS- ACHIEVEMENT DIVISION และการสอนตามคู่มือครู” วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒. หน้า ๑๓.

^{๕๔} จันทรา ดินดีพงศานุรักษ์, การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning), วิชาการ. ๓ (๑๒) : หน้า ๓๖-๕๕ ; ธันวาคม, ๒๕๔๓.

ผู้แพ้มากมีผลทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดความเครียดและไม่มีความสุขในการเรียน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือยังเห็นการเตรียมนักเรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีข้อดีหลายประการ ได้มีงานวิจัยหลายเรื่องที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะและประสิทธิภาพของการเรียนรู้ ดังกล่าวไว้คือ

๑. ช่วยพัฒนาความเชื่อมั่นของนักเรียน
๒. ช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียน
๓. ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
๔. ช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการเรียน
๕. ส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน
๖. ทำให้นักเรียนมีวิสัยทัศน์หรือมุมมองกว้างขึ้น
๗. ช่วยการปรับตัวในสังคมได้ดีขึ้น ฯลฯ^{๕๕}

๒.๕.๔ องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

กรมวิชาการ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ จะมีประสิทธิภาพ ถ้าสมาชิกภายในกลุ่มมองเห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีแนวทางสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก (Positive Interdependence) หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานนั้น มีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลต่าง ๆ ในการทำงาน ทุกคนมีบทบาท หน้าที่และประสบความสำเร็จร่วมกัน ครูผู้สอนสามารถ จัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก มีหลายวิธี เช่น

๑. การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม (แต่ละคนลงมือเรียน และต้องแน่ใจว่าสมาชิกคนอื่นเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน)

๒. การกำหนดรางวัลร่วมกัน (ถ้าทุกคนทำได้ตามเกณฑ์ที่ครู ผู้สอนกำหนดไว้ แต่ละคนจะได้รับคะแนน Bonus เท่าเทียมกันทุกคน)

๓. การกำหนดให้ใช้วัสดุอุปกรณ์ หรือสื่อการเรียนอื่น ๆ ร่วมกัน (แต่ละคนจะได้วัสดุเพียง ๑ ส่วนของทั้งหมดที่จำเป็นต้องใช้ ในการทำงานกลุ่ม)

๔. การกำหนดบทบาทสมาชิกในกลุ่ม แต่ละคนจะมีบทบาท ในกลุ่ม เช่น ผู้อ่าน ผู้ตรวจสอบ ผู้บันทึก ผู้ให้กำลังใจ ผู้จัดหาวัสดุ

๒. การมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในระหว่างการทำงานกลุ่ม (Face to Face Promotive Interaction) เปิดโอกาสให้ นักเรียนได้ช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ โดยทำกิจกรรมต่อไป

^{๕๕} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารชุดเทคนิคการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา,พ.ศ.๒๕๔๔), หน้า ๔ – ๕.

- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

- อธิบายความรู้ให้เพื่อนในกลุ่มฟัง

กิจกรรมดังกล่าวจะทำให้ให้นักเรียนได้ติดต่อกันโดยตรง เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

๓. การตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้แน่ใจว่าสมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่ม ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น

- กำหนดหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในกลุ่มตามความเหมาะสม
- สุ่มถามปากเปล่าสมาชิกในกลุ่ม หรือสุ่มตรวจงานของ สมาชิกในกลุ่ม
- สังเกตและบันทึกการทำงานกลุ่มของสมาชิก
- กำหนดให้สมาชิก ๑ คนในกลุ่มเป็นผู้ตรวจสอบความเข้าใจ ของสมาชิกเกี่ยวกับงานกลุ่ม
- ให้นักเรียนอธิบายสิ่งที่ตนเรียนรู้ให้เพื่อนฟัง
- ทดสอบรายบุคคล

๔. การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skills) นักเรียนควรได้รับการแก้ทักษะที่จะช่วยให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จ ได้แก่

- การทำความเข้าใจและไว้วางใจผู้อื่น
- การสื่อสาร
- การยอมรับและช่วยเหลือกัน
- การวิจารณ์ความคิดเห็น โดยไม่วิจารณ์เจ้าของความคิด
- การแก้ปัญหาขัดแย้ง
- การให้ความสำคัญ และการเอาใจใส่ต่อทุกคนเท่าเทียมกัน

๕. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) สมาชิกจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่ม ดังนั้นผลงานของกลุ่ม จะได้รับอิทธิพลมาจากการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการ ทำงานของสมาชิกในกลุ่มซึ่งสามารถกระทำได้ด้วย

- ให้อธิบายการกระทำของสมาชิกที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์
- ให้ตัดสินใจว่าการกระทำใดของกลุ่มที่ควรรักษาไว้ และการกระทำใดควรเลิกปฏิบัติ
- ให้เล่าเหตุการณ์ในกลุ่ม ปัญหาของกลุ่ม หรือวิพากษ์ วิจารณ์การทำงานของกลุ่ม

องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ สมาชิกต้องมีความสัมพันธ์และต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการที่จะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องพยายามจัดกิจกรรมให้ได้ครบทั้ง ๕ องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ^{๕๖}

๒.๕.๕ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ได้มีนักการศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้หลากหลายในที่นี่จะขอเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ดังกล่าวดังนี้

๑. คิดและคุยกัน (Think - Pairs - Share) เพื่อนเรียน (Partners) และผลัดกันพูด

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕ - ๘.

(Say and Switch) ทั้ง ๓ รูปแบบเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่คล้ายคลึงกันคือ ให้นักเรียนจับคู่กันในการตอบคำถาม อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประเด็น สถานการณ์ หรือทำความเข้าใจเนื้อหาที่เป็นความคิดรวบยอด ที่กำหนดให้ นอกจากนี้รูปแบบคิดและ ค่อยกัน นักเรียนจะได้มีโอกาสคิด หาคำตอบด้วยตนเองก่อนเกี่ยวกับคำถาม ประเด็นหรือสถานการณ์ที่ กำหนดให้ส่วนรูปแบบเพื่อนเรียนจะเปิดโอกาสให้นักเรียนขอคำแนะนำ หรือคำอธิบายจากเพื่อนผู้อื่น ที่มีความเข้าใจในเรื่องที่กำหนดให้ อย่างแจ่มแจ้งก่อน แล้วจึงตอบคำถาม อภิปรายหรือแลกเปลี่ยน ความ คิดเห็นกับคู่ของตนเองทั้งรูปแบบคิดและค่อยกัน และเพื่อนเรียนเปิด โอกาสให้นักเรียนนำเสนอสาระ ที่สำคัญที่ได้รับมา ไปเล่าให้เพื่อนผู้อื่นฟัง สัก ๒ - ๓ คู่ หรือครูผู้สอนอาจสุ่มเรียกนักเรียนบางคู่ให้ นำเสนอรายงาน หน้าชั้น ส่วนรูปแบบผลัดกันพูด นักเรียนจะต้องผลัดกันตอบคำถาม หรือประเด็น ต่าง ๆ ภายในเวลาที่กำหนดและจะมีสัญญาณเตือนการ หมดเวลาในการดำเนินกิจกรรมและในช่วงนี้ เองยังเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้เสนอแนวคิดหรือประเด็นใหม่เพื่อการอภิปรายในหัวข้อต่อไป

๒. กิจกรรมโต๊ะกลม (Roundtable หรือ Roundrobin) เป็นรูปแบบการสอนที่จัดกลุ่ม นักเรียนที่มีจำนวนมากกว่า ๒ คนขึ้นไป และเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มเขียนความคิดเห็น ของตน เล่าประสบการณ์ความรู้ สิ่งที่น่าสนใจศึกษาด้วยดินสอสีหรือปากกาสี ลงบนกระดาษ แล้ว เขียนให้เพื่อนคนถัดไปโดยเวียนไปทางด้านใด ด้านหนึ่ง สมาชิกทุกคนจะใช้เวลาเท่า ๆ กันหรือ ใกล้เคียง ซึ่งรูปแบบ ดังกล่าวเรียกว่า Roundtable หรืออาจดัดแปลงรูปแบบการสอน ดังกล่าวจาก การเขียนมาเป็นการพูดแทน โดยให้นักเรียนแต่ละคน ในกลุ่มเล่าเรื่องประสบการณ์ความรู้สิ่งที่น่าสนใจ ศึกษา แสดงความคิดเห็นหรือเรื่องอื่น ๆ ที่กำหนด โดยเวียนไปทางด้านใดด้านหนึ่งจนครบทุกคน ซึ่ง รูปแบบดังกล่าวเรียกว่า Roundrobin

๓. คู่ตรวจสอบ (Pairs Check) มุมสนทนา (Comers) ร่วมกันคิด (Numbered Heads together) เป็นรูปแบบการสอน ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่แบ่ง นักเรียน เป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ ๒-๖ คน โดยนักเรียนในแต่ละกลุ่มต้องคละเพศ และความสามารถ ให้ช่วยกันตอบคำถาม แก้ไขปัญหาหรือทำแบบฝึกหัด เมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มย่อยสามารถตอบ ปัญหาหรือแก้ไขปัญหได้แล้ว ก็เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนหรือตรวจสอบคำตอบกับนักเรียนในกลุ่ม อื่นหรือครูผู้สอนอาจสุ่มเรียกนักเรียนให้ตอบอย่างไรก็ตามทั้ง ๓ รูปแบบ

๔. การสัมภาษณ์แบบสามขั้นตอน (Three - Step - Interview) รูปแบบการจัดการ เรียนการสอนแบบนี้มีสามขั้นตอน และเหมาะสำหรับกลุ่มย่อยที่มีสมาชิกจำนวน ๓ - ๔ คน โดยมีครู กำหนด คำถามหรือประเด็นโจทย์ปัญหาให้นักเรียนตอบ มีหลักการดังนี้

๑. นักเรียนจับคู่กัน คนที่ ๑ เป็นผู้สัมภาษณ์โดนถามคำถามที่ครูตั้งนักเรียนคนที่ ๒ เป็นผู้ตอบ

๒. นักเรียนสลับบทบาทกัน จากผู้ถามเป็นผู้ตอบ และจากผู้ตอบเป็นผู้ถาม

๓. นักเรียนแต่ละกลุ่มย่อย ผลัดกันเล่าสิ่งที่ตนรู้จากคู่ของตนให้กลุ่มทราบ

๕. การแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม (Team Games Tournament หรือ TGT) และ การแบ่งกลุ่มสัมฤทธิ์ (Student Team Achievement Division หรือ STAD) เป็นรูปแบบการ

สอนที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคล้ายคลึงกัน แต่ทั้ง ๒ รูปแบบจะมีความแตกต่างกันเล็กน้อย ในขั้นตอนที่ ๓ รายละเอียดในการดำเนิน กิจกรรมของทั้ง ๒ รูปแบบ มีดังนี้

๑. การนำเสนอบทเรียน (Class Presentation) นำเสนอความคิดรวบยอดใหม่หรือบทเรียนใหม่ โดยการบรรยายจากครูผู้สอนหรืออภิปรายโดยใช้สื่อวีดิทัศน์และสื่ออื่น ๆ ในการนำเสนอความคิดรวบยอดหรือบทเรียน

๒. การจัดทีม (Team) จัดนักเรียนเป็นกลุ่มๆ ละประมาณ ๔-๕ คน โดยสมาชิกของกลุ่มจะต้องมีเพศและความสามารถต่างกัน

๓. การแข่งขัน / การทดสอบ ในขณะที่รูปแบบ TGT ใช้ การแข่งขัน รูปแบบ STAD จะใช้การทดสอบย่อยเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมาแล้ว

๔. การยอมรับความสำเร็จของทีม (Team Recognition) ทั้งรูปแบบ TGT และรูปแบบ STAD เมื่อเสร็จการแข่งขันหรือทดสอบ จะนำคะแนนของแต่ละคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนของทีมและหาค่าเฉลี่ย ทีมที่มีคะแนนหรือค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

๕. ปริศนาความ (Jigsaw) เป็นการจัดการเรียนการสอน ที่แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ทุกกลุ่มจะได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมเดียวกัน โดยครูผู้สอนแบ่งเนื้อหาของเรื่องที่จะเรียนออกเป็นหัวข้อย่อย เท่าจำนวนสมาชิกแต่ละกลุ่ม และมอบหมายให้นักเรียนแต่ละกลุ่มค้นคว้าค้นหาคำตอบ

๖. การสืบสอบเป็นกลุ่ม (Group Investigation) เป็นการเรียนการสอนที่เน้นบรรยากาศการทำงานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม ในการสอนแบบสืบสอบเป็นกลุ่ม (Group Investigation) ครูผู้สอนจะแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ ๕ คน หรือน้อยกว่านี้ แต่ละกลุ่มจะวางแผนกันเองว่าจะศึกษาหัวเรื่องอะไร และจะศึกษาอย่างไร

๗. การเรียนรู้เป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเพื่อนเป็นรายบุคคล (Team Assisted Individualization หรือ TAI) เป็นการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการเรียน การสอนรายบุคคลเข้าด้วยกัน

๘. การเรียนรู้แบบร่วมมือผสมผสานการอ่านและการเขียน (Cooperative Integrated Reading and Composition หรือ CIRC) เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม กับนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ ๓ ขึ้นไป^{๕๗}

๒.๕.๖ บทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าครูผู้สอนจะใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือรูปแบบใดก็ตาม จะต้องมีการลำดับขั้นตอนในการสอนคล้ายคลึงกัน คือ ขั้นเตรียม การสอน การเริ่มบทเรียน การกำกับดูแลการสอนและการประเมินผลงานและกระบวนการทำงาน

๑. ขั้นเตรียมการสอน ในขั้นนี้มีสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ

๑. จุดประสงค์ครูผู้สอนจะต้องแจ้งจุดประสงค์ให้นักเรียนทราบ

- จุดประสงค์ทางด้านวิชาการ ได้แก่ เนื้อหาและทักษะ ต่าง ๆ

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘ - ๒๐.

- จุดประสงค์ทางด้านสังคมได้แก่ทักษะการปฏิสัมพันธ์ รูปแบบต่าง ๆ และการปฏิบัติงานร่วมกันของนักเรียน

๒. ขนาดของกลุ่ม ขนาดของกลุ่มจะมีผลต่อการเรียนรู้ของ นักเรียนซึ่งมีประเด็นที่จะต้องพิจารณา คือ

- การจับคู่ ควรให้นักเรียนได้เริ่มทำกิจกรรมคู่ เพราะการทำกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวจะไม่มีใครถูก ทอดทิ้งออกจากกลุ่ม

- กิจกรรมที่ต้องการทักษะและความคิดที่หลากหลายอาจจัดกลุ่มให้มีจำนวนนักเรียน เช่น กลุ่มละ ๓ หรือ ๔ คน

- ถ้าหากสมาชิกในกลุ่มมีจำนวนสมาชิกหลายคน คือ ตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไปจะต้องแน่ใจว่าสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

- การแบ่งกลุ่ม จะต้องคำนึงถึงกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่

- ถ้าหากระยะเวลาในการทำกิจกรรมสั้น ขนาดของ กลุ่มที่แบ่งต้องมีขนาดเล็กเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วม

๑.๑ การจัดนักเรียนเข้ากลุ่ม การจัดนักเรียนเข้ากลุ่มอย่างเหมาะสมจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุความสำเร็จ ครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดกลุ่มได้ดีที่สุดเพราะรู้จักนักเรียนในชั้นมากที่สุด และสามารถเตรียมการที่จะช่วยเหลือหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของกลุ่ม เช่น นักเรียนที่ต้องแยกออกมาสอนเป็นการเฉพาะซึ่งอาจจะเป็นนักเรียนเก่งหรืออ่อนอย่างไรก็ตามมีแนวทางที่จะเสนอแนะ

๑.๒ การจัดชั้นเรียน โต๊ะ เก้าอี้ จะต้องดำเนินการให้พร้อมก่อนที่นักเรียนจะเข้าชั้นเรียน เพื่อความสะดวกและความเป็นระเบียบ การจัดสภาพห้องเรียนจะมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน

๑.๓ การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน จะต้องเตรียมสื่อ การเรียนการสอนต่าง ๆ ที่จะใช้ไว้ให้พร้อม

๒. ชั้นเริ่มบทเรียน ในชั้นเริ่มบทเรียนมีสิ่งที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

๒.๑ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก การทำงานของกลุ่มจะดำเนินไปด้วยดี

๒.๒ การอธิบายภาระงาน ครูผู้สอนอธิบายภาระงานที่จะต้อง ทำให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

๒.๓ การประเมินความสำเร็จ นักเรียนควรจะมีวิธีการ ประเมินผลงานในการทำงานกลุ่มอย่างไร ครูผู้สอนและนักเรียนอาจ ร่วมกันวางหลักเกณฑ์การประเมินผลในการพิจารณาความสำเร็จ

๒.๔ การเสริมสร้างความรับผิดชอบของสมาชิก สมาชิกแต่ละคนจะตื่นตัวและร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติงานกลุ่ม

๒.๕ การระบุพฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนาครูผู้สอน และนักเรียนควรร่วมกันระบุพฤติกรรมต่าง ๆ

๓. ขั้นการกำกับดูแลการสอน ครูผู้สอนมีหน้าที่จะต้องดูแลนักเรียนในขณะปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๓.๑ พฤติกรรมของนักเรียน เมื่อนักเรียนร่วมกันทำกิจกรรม ครูผู้สอนจะต้องสังเกต

ความก้าวหน้าของนักเรียน

๓.๒ ครูผู้สอนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ได้ ๒ กรณี คือ

- แนะนำการเรียนรู้ทั่วไป เช่น อธิบายคำสั่งอย่างชัดเจน ทบทวนกระบวนการดำเนินงาน บอกทักษะต่างๆ ใน ขณะที่ครูผู้สอนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม
- สอนทักษะการให้ความร่วมมือ ทักษะดังกล่าวมีความ จำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

๔. ขั้นการประเมินผลงานและกระบวนการในการทำงาน

๔.๑ การประเมินผลงานด้านวิชาการ ได้แก่ การประเมินผล ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง

๔.๒ การประเมินผลทางสังคม เป็นการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าสมาชิกของกลุ่มได้ใช้ทักษะทางสังคม อะไรบ้างและอย่างไร การทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพเพียงใด และจะต้องปรับปรุงอะไรบ้าง และอย่างไร^{๕๘}

๒.๕.๗ ประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีประโยชน์ต่อนักเรียน ทั้งในด้านสังคม และวิชาการ ดังนี้

๑. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกเพราะทุกๆ คนร่วมมือ ในการทำงานกลุ่ม ทุกคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน ทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน

๒. ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสดู พูด แสดงออก แสดง ความคิดเห็น ลงมือกระทำอย่างเท่าเทียมกัน

๓. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น เด็กเก่งช่วยเด็กที่เรียนไม่เก่ง ทำให้เด็กเก่งภาคภูมิใจ รู้จักใช้เวลา ส่วนเด็กอ่อน เกิดความซาบซึ้งในน้ำใจของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน

๔. ทำให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การร่วมคิด การระดม ความคิด นำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกัน เพื่อหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุด เป็นการส่งเสริมให้ช่วยกันคิดหาข้อมูลให้มาก คิดวิเคราะห์ และเกิดการตัดสินใจ

๕. ส่งเสริมทักษะทางสังคม ทำให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวในการอยู่ร่วมกันด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและกัน

๖. ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น^{๕๙}

๒.๕.๘ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning)

ลักษณะ สตรีวัฒน์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperrative Learning Theory) ไว้ดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperrative Learning Theory) การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่เน้นให้ครูใช้วิธีการ

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓ – ๒๘.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากมีรูปแบบการสอนให้เลือกอย่างหลากหลายตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่างๆ สำหรับเนื้อหาและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ จำแนกเป็น ๘ เรื่อง ได้แก่ ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการประยุกต์ใช้หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือในการสอน^{๖๐}

สยุมพร ศรีมุงคุณ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning) ไว้ว่า แนวคิดข้อทฤษฎีนี้ คือ การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ ๓ – ๖ คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม โดยผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะแข่งขันกัน ต่างคนต่างเรียนและร่วมมือกันหรือช่วยกันในการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้จะเน้นให้ผู้เรียนช่วยกันในการเรียนรู้ โดยมีกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด มีการสัมพันธ์กัน มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการวิเคราะห์กระบวนการของกลุ่ม และมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ควรมีการประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยวิธีการที่ หลากหลายและควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน และครูควรจัดให้ผู้เรียนมีเวลาในการวิเคราะห์การทำงานกลุ่มและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีโอกาสที่จะปรับปรุงส่วนบกพร่องของกลุ่มเดียว^{๖๑}

ทิศนา ขัมมณี ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative or Collaborative Learning) ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ ๓ – ๖ คนช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม นักการศึกษาคนสำคัญที่เผยแพร่แนวคิดของการเรียนรู้แบบนี้คือ สลาบิน (Slavin) เดวิด จอห์นสัน (David Johnson) และ รอยเจอร์ จอห์นสัน (Roger Johnson) เขากล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป เรามักจะไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนเป็นมิติที่มักถูกละเลยหรือมองข้ามไปทั้ง ๆ ที่มีผลการวิจัยชี้ชัดเจนว่า ความรู้สึกรักของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้น มีผลต่อการเรียนมาก จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson and Johnson , 1994 : 31-32) กล่าวว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมี ๓ ลักษณะคือ

๑. ลักษณะแข่งขันกัน
 ๒. ลักษณะต่างคนต่างเรียน
 ๓. ลักษณะร่วมมือกัน หรือ ช่วยกันในการเรียนรู้
- องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

๑. การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (Positive interdependence)

^{๖๐} ลักขณา สรวิวัฒน์, จิตวิทยาสำหรับครู.(กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์,๒๕๕๗),หน้า ๑๙๓.

^{๖๑} สยุมพร ศรีมุงคุณ, ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/๓๔๑๒๗๒>, [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐].

๒. การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (Face-to-face promotive interaction)
 ๓. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน (Individual accountability)
 ๔. การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interpersonal and small - group skills)
 ๕. การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (Group processing)
- ผลดีของการเรียนรู้แบบร่วมมือ
๑. มีความพยายามจะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น
 ๒. มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนดีขึ้น
 ๓. มีสุขภาพจิตดีขึ้น
- ประเภทของการเรียนรู้แบบร่วมมือ
๑. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างเป็นทางการ (Formal cooperative learning groups)
 ๒. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ (Informal cooperative Learning groups)
 ๓. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างถาวร (Loopertive base groups)
- การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการเรียนการสอน
๑. ด้านการวางแผนการจัดการเรียนการสอน
 - ๑.๑ กำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนทั้งทางด้านความรู้และทักษะกระบวนการต่าง ๆ
 - ๑.๒ กำหนดขนาดของกลุ่ม กลุ่มควรมีขนาดเล็กประมาณ ๓ – ๖ คน กลุ่มขนาด ๔ คนจะเป็นขนาดที่เหมาะสมที่สุด
 - ๑.๓ กำหนดองค์ประกอบของกลุ่ม โดยทั่วไปกลุ่มจะต้องประกอบไปด้วยสมาชิกที่คละกันในด้านต่าง ๆ เช่น เพศ ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น
 - ๑.๔ กำหนดบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม
 - ๑.๕ จัดสถานที่ให้เหมาะสมในการทำงานและการมีปฏิสัมพันธ์กัน
 - ๑.๖ จัดสาระ วัสดุ หรืองานที่จะให้ผู้เรียนทำ วิเคราะห์สาระ / งาน / หรือวัสดุที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
 ๒. ด้านการสอน

ครูควรมีการเตรียมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

 - ๒.๑ อธิบายชี้แจงเกี่ยวกับงานของกลุ่ม
 - ๒.๒ อธิบายเกณฑ์การประเมินผลงาน
 - ๒.๓ อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการของการฟังและเกื้อกูลกัน
 - ๒.๔ อธิบายวิธีการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม
 - ๒.๕ อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการในการตรวจสอบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่แต่ละคนได้รับมอบหมาย
 - ๒.๖ ชี้แจงพฤติกรรมที่คาดหวัง

๓. ด้านการควบคุมกำกับและช่วยเหลือกลุ่ม

- ๓.๑ ดูแลให้สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด
- ๓.๒ สังเกตการณ์การทำงานร่วมกันของกลุ่ม
- ๓.๓ เข้าไปช่วยเหลือกลุ่มตามความเหมาะสม
- ๓.๔ สรุปการเรียนรู้

๔. ด้านการประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้

๔.๑ ประเมินผลการเรียน ครูประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งทางด้านปริมาณ และคุณภาพ

๔.๒ วิเคราะห์กระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้แบบร่วมมือทั้ง ๖ รูปแบบดังกล่าวมีคุณสมบัติสำคัญตรงกัน ๕ ประการ คือ ทุกรูปแบบต่างก็มีกระบวนการเรียนรู้ที่พึ่งพาและเกื้อกูลกัน สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือและปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สมาชิกทุกคนมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และสามารถตรวจสอบได้ สมาชิกกลุ่มต้องใช้ทักษะการทำงานกลุ่มและการสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการทำงานหรือการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงานร่วมกัน^{๖๒}

๒.๖ การประเมินแผนการเรียนรู้

๒.๖.๑ ความหมายของการประเมิน การประเมินคือกระบวนการในการตัดสินคุณค่าให้กับสิ่งต่างๆ โดยนำผลที่ได้จากการวัดมาพิจารณาตัดสินเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ว่ามีคุณภาพในระดับใด เช่น ดี พอใช้ ไม่ดี และมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการประเมินไว้ดังนี้

ไพศาล หวังพานิช กล่าวว่า การประเมินผลมีองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ คือ^{๖๓}

๑. ผลการวัดทำให้ทราบสภาพความจริงของสิ่งที่จะประเมินว่ามีปริมาณเท่าไร มีคุณสมบัติอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์

๒. เกณฑ์การพิจารณาในการที่จะตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือสิ่งใดเลว สิ่งใดใช้ได้หรือใช้ไม่ได้นั้นจะต้องมีหลักหรือบรรทัดฐานที่ต้องการโดยนำผลการวัดนั้นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือมาตรฐานที่ต้องการ เกณฑ์การพิจารณาในการประเมินผลการศึกษาอันคือจุดมุ่งหมาย ของการศึกษานั้นเอง

๓. การตัดสินใจเป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลการปฏิบัติ ซึ่งได้รับการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าสูงต่ำกว่ากันขนาดไหน ทั้งนี้การตัดสินใจที่ดี ต้องอาศัยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนทุกแง่มุมและการกระทำทุกอย่างยุติธรรมโดยอาศัยสภาพและความเหมาะสมต่าง ๆ ประกอบหรือต้องมีคุณธรรมที่ดี

ชวาล แพริตกุล ได้สรุปความหมาย ของการประเมินผลไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ครูนำทุก ๆ รายการที่ทราบจากการวัดไปใช้ คือ ครูนำผลต่างๆ จากการวัดผลเหล่านั้นมารวมกัน เพื่อนำไปใช้ใน

^{๖๒} ทัศนาศา ขัมมณี, ศาสตราจารย์สอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๕๔), หน้า ๙๘ – ๑๐๒.

^{๖๓} ไพศาล หวังพานิช, การวัดผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๔.

การวินิจฉัยที่ราคาคุณค่า และชี้ขาดลงเป็นผลสรุปว่าเด็กคนนั้นมีคุณภาพสูงหรือต่ำ สมควรสอบได้หรือตก ซึ่งการประเมินค่าที่ดีต้องตั้งบนรากฐานของการวัดที่ดี^{๖๔}

สรุปได้ว่า ความหมายของการประเมินคือกระบวนการ วิธีการ เพื่อหาความเชื่อมั่นใช้ในการประกอบการตัดสินใจว่าดีหรือไม่ดี ใช่หรือไม่ใช่ มีประโยชน์ ไม่มีประโยชน์ มีคุณภาพ ไม่มีคุณภาพ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ดีต้องอาศัยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน

๒.๖.๒ การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับจุดประสงค์ที่ต้องทำว่าสอดคล้องกันหรือไม่และได้ผลตามจุดประสงค์หรือไม่หรือไม่

สำลี รักสุทธี ได้กล่าวว่า การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ ควรมีขั้นตอนดังนี้^{๖๕}

สร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ การสร้างแบบประเมินอาจมีหลักการดังนี้

๑. ศึกษาแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ ท่านเพื่อเป็นแนว

๒. สร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยถามให้ครอบคลุมองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้อย่างน้อย ๕ ด้าน คือ

๒.๑ รูปแบบ

๒.๒ คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

๒.๓ คุณภาพของผู้เขียนแผนการจัดการเรียนรู้

๒.๔ เนื้อหาโดยทั่วไป

๒.๕ ความสอดคล้องของหลักสูตร

๓. การสร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) ซึ่งมี ๕ ระดับ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย เหมาะสมน้อยที่สุด การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้นิยามหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา

เกียรติสุดา ศรีสุข กล่าวว่า การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยการให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา เป็นการนำข้อคำถามหรือข้อความแต่ละข้อในแบบวัดไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ วัดเนื้อหาที่ต้องการวัดหรือไม่ หรือมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาที่ต้องการวัดหรือไม่ โดยมีขั้นตอนดังนี้^{๖๖}

๑. นำข้อคำถามหรือข้อความแต่ละข้อในแบบวัดไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ไม่น้อยกว่า ๓ คน พิจารณาว่า แบบวัดแต่ละข้อวัดเนื้อหาหรือสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่ หรือมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาที่ต้องการวัดหรือไม่

๒. นำผลการตัดสินของผู้เชี่ยวชาญทุกคนมาสรุป โดยการแจกแจงความถี่ ในแต่ละข้อคำถามว่ามีผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า วัดได้ตรงกับเนื้อหาที่ต้องการวัดกี่คน ไม่ตรงกี่คน

๓. ตัดสินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแต่ละข้อคำถาม โดยอาจใช้เกณฑ์การพิจารณาจาก

^{๖๔} ชาวล แพร่ตฤกล, เทคนิคการวัดผล, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (พระนคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๘), หน้า ๑๔๑.

^{๖๕} สำลี รักสุทธี, เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนและเขียนแผนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ, กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา (๒๕๔๔), หน้า ๑๐๓-๑๑๒

^{๖๖} เกียรติสุดา ศรีสุข, ระเบียบวิธีวิจัย, (เชียงใหม่ : ครองช่าง (๒๕๔๙), หน้า ๑๕๐-๑๕๑.

ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ อย่างน้อย ๒ ใน ๓ ว่าวัดได้ตรงกับเนื้อหาที่ต้องการวัดจึงจะถือว่าแต่ละข้อคำถามในแบบวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากที่กล่าวมาแล้วพอจะสรุปได้ดังนี้ การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมาย ๒ ประการ คือ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง และเพื่อตรวจสอบความสำเร็จของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ในส่วนของวิธีประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโครงสร้างของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยอาจวิเคราะห์ด้วยตนเองหรือผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบวิเคราะห์คุณลักษณะภายในของรายละเอียด โครงสร้างส่วนประกอบต่างๆ และตรวจสอบระหว่างการนำไปใช้จริง

๒.๖.๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

๑. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๑. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเป็นความสามารถพิเศษของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากนักเรียนได้ฝึกประสบการณ์เรียนรู้จากกระบวนการเรียนการสอนของครู โดยครูต้องฝึกประสบการณ์แนวทางการวัดผลประเมินผล สร้างเครื่องมือวัดที่มีประสิทธิภาพ นักวิชาการได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

สมพร เชื้อพันธ์ สรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ หมายถึง ความสามารถ ความสำเร็จและสมรรถภาพด้านต่างๆของผู้เรียนที่ได้จากการเรียนรู้อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน การฝึกฝนหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลซึ่งสามารถวัดได้จากการทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ^{๖๗}

ปราณี กองจินดา กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถหรือผลสำเร็จที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย และยังได้จำแนกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ตามลักษณะของวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน^{๖๘}

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง ขนาดของความสำเร็จที่ได้จากกระบวนการเรียนการสอน^{๖๙}

ทิพวรรณ กองสุทธิใจ ให้ความหมายว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้

^{๖๗} สมพร เชื้อพันธ์, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติ”, วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน). (พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พ.ศ. ๒๕๔๗), หน้า ๕๓.

^{๖๘} ปราณี กองจินดา, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และทักษะการ คิดเลขในใจของนักเรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบซิปปาโดยใช้แบบฝึกหัดที่เน้นทักษะการคิดเลขในใจกับนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้คู่มือครู”, วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน). (พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พ.ศ. ๒๕๔๙), หน้า ๔๒.

^{๖๙} พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แบนเนจเม้นท์, พ.ศ. ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๕.

จากการทดสอบหลังเรียน^{๗๐}

อัญชัน เพ็งสุข ให้ความหมายว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน^{๗๑}

อาภาพร สิงหาราช ให้ความหมายว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน^{๗๒}

สรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาคือคุณลักษณะรวมถึงความรู้ ความสามารถของนักเรียนที่มาจากผลการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ที่ดีขึ้น

๒.๖.๔ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้หลายท่าน ดังนี้

สมบุญรณ์ ตันยะ ได้ให้ความหมายว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนเป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับวัดพฤติกรรมทางสมองของผู้เรียนว่ามีความรู้ ความสามารถในการ เรื่องที่เรียนรู้อย่างไร หรือได้รับการฝึกฝนอบรมมาแล้วมากน้อยเพียงใด^{๗๓}

พิชิต ฤทธิ์จรรยา กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็น แบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ทักษะ และความสามารถทางวิชาการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างไรแล้ว ว่า บรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด^{๗๔}

บุญเรียง ขจรศิลป์ ให้ความหมายว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดระดับความสามารถของผู้เรียนว่ามีความรู้ความสามารถ และทักษะในเนื้อหาวิชาที่เรียนไปแล้วมากน้อยเพียงใด^{๗๕}

ภัทรา นิคมานนท์ ให้ความหมายว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดปริมาณความรู้ความสามารถทักษะเกี่ยวกับด้านวิชาการ ที่ได้เรียนรู้อย่างไรในอดีต ว่า

^{๗๐}ทิพวรรณ กองสุทธิใจ, “การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชา วิทยาศาสตร์ ๑ เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรธรรมชาติ ในระบบนิเวศ”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

^{๗๑}อัญชัน เพ็งสุข, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาวิทยาศาสตร์ เจตคติต่อวิชา วิทยาศาสตร์ และความพึงพอใจต่อวิธีสอน ระหว่างการสอน แบบสืบเสาะหาความรู้ที่ใช้เพลงประกอบกับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

^{๗๒}อาภาพร สิงหาราช, “การศึกษาผลการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ประกอบการใช้ห้องเรียนจำลองธรรมชาติกับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม” ปริญญาโททางการศึกษามหาบัณฑิต (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕), หน้า ๖.

^{๗๓}สมบุญรณ์ ตันยะ, การประเมินทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, พ.ศ. ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๓.

^{๗๔}พิชิต ฤทธิ์จรรยา, แนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพกับการวิจัยในชั้นเรียน, (กรุงเทพมหานคร : พรทิพกราฟฟิคจำกัด, พ.ศ. ๒๕๔๔), หน้า ๙๘.

^{๗๕}บุญเรียง ขจรศิลป์, วิธีวิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร : พี.เอ็น.การพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๔๓), หน้า ๗๗.

รับรู้ได้มากนักน้อยเพียงใด โดยทั่วไปมักใช้วัดหลังจากการทำกิจกรรม เรียบร้อยแล้ว^{๗๖}

สรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบทดสอบวัดความรู้ความสามารถทางการเรียนรู้ และทักษะทางวิชาการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มา โดยเนื้อหาแบบทดสอบเป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้หรืองานกลุ่ม

๒.๖.๕ ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ไพโรจน์ คะเซนทร์ ได้จัดประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง (Teacher made tests) และแบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized tests) ซึ่งทั้ง ๒ ประเภทจะถามเนื้อหาเหมือนกัน คือถามสิ่งที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนการสอนซึ่งจัดกลุ่มพฤติกรรมได้ ๖ ประเภท คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน^{๗๗}

๑. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเป็นแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเองเพื่อใช้ในการทดสอบผู้เรียนในชั้นเรียน แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๒. แบบทดสอบปรนัย (Objective tests) ได้แก่

แบบถูก – ผิด (True-false) แบบจับคู่ (Matching) แบบเติมคำให้สมบูรณ์ (Completion) หรือแบบคำตอบสั้น (Short answer) และแบบเลือกตอบ (Multiple choice)

๓. แบบอัตนัย (Essay tests) ได้แก่ แบบจำกัดคำตอบ (Restricted response items) และแบบไม่จำกัดคำตอบ หรือ ตอบอย่างเสรี (Extended response items)

๔. แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized tests) เป็นแบบทดสอบที่สร้างโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในเนื้อหา และมีทักษะการสร้างแบบทดสอบ มีการวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบทดสอบ มีค่าชี้แจงเกี่ยวกับการดำเนินการสอบ การให้คะแนนและการแปลผล มีความเป็นปรนัย (Objective) มีความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) แบบทดสอบมาตรฐาน ได้แก่ California Achievement Test, Iowa Test of Basic Skills, Stanford Achievement Test และ the Metropolitan Achievement tests เป็นต้น

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ ได้จัดประเภทแบบทดสอบไว้ ๓ ประเภท ดังนี้^{๗๘}

๑. แบบปากเปล่า เป็นการทดสอบที่อาศัยการซักถามเป็นรายบุคคล ใช้ได้ผลดีถ้ามีผู้เข้าสอบจำนวนน้อย เพราะต้องใช้เวลาถาม ได้ละเอียด เพราะสามารถโต้ตอบกันได้

๒. แบบเขียนตอบ เป็นการทดสอบที่เปลี่ยนแปลงมาจากการสอบแบบปากเปล่า เนื่องจากจำนวนผู้เข้าสอบมากและมีจำนวนจำกัด แบ่งได้เป็น ๒ แบบ คือ

๒.๑ แบบความเรียง หรืออัตนัย เป็นการสอบที่ให้ผู้ตอบได้รวบรวมเรียบเรียงคำพูดของตนเองในการแสดงทัศนคติ ความรู้สึก และความคิดได้อย่างอิสระภายใต้หัวข้อที่กำหนดให้ เป็น

^{๗๖} ภัทรา นิคมานนท์, การประเมินผลการเรียน, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธ์, พ.ศ. ๒๕๔๓), หน้า ๘๘-๘๙.

^{๗๗} ไพโรจน์ คะเซนทร์, ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://kruoiysmarteng.blogspot.com/2016/08/achievement.html>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๘} พวงรัตน์ ทวีรัตน์, ประเภทของแบบทดสอบ, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://kruoiysmarteng.blogspot.com/2016/08/achievement.html>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ข้อสอบที่สามารถ วัดพฤติกรรมด้านการสังเคราะห์ได้อย่างดี แต่มีข้อเสียที่การให้คะแนน ซึ่งอาจไม่เที่ยงตรง ทำให้มีความเป็นปรนัยได้ยาก

๒.๒ แบบจำกัดคำตอบ เป็นข้อสอบ ที่มีคำตอบถูกได้เงื่อนไขที่กำหนดให้อย่างจำกัด ข้อสอบแบบนี้แบ่งออกเป็น ๔ แบบ คือ แบบถูกผิด แบบเติมคำ แบบจับคู่ และแบบเลือกตอบ

๓. แบบปฏิบัติ เป็นการทดสอบที่ผู้สอบได้แสดงพฤติกรรมออกมาโดยการกระทำหรือลงมือปฏิบัติจริงๆ เช่น การทดสอบทางดนตรี ช่างกล พลศึกษา เป็นต้น

วรรณรัตน์ อังสุประเสริฐ ได้จำแนกประเภทของแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ ๓ ประเภท ได้แก่^{๗๙}

๓.๑ แบบทดสอบแบบเลือกตอบ เป็นแบบทดสอบที่กำหนดให้ทั้งคำถามและคำตอบ ผู้ตอบจะตอบโดยการเลือกคำตอบที่กำหนดให้ ข้อดีของข้อสอบประเภทนี้คือ ตรวจได้ง่ายและรวดเร็ว ทำให้เป็นที่นิยมใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย แบบทดสอบแบบเลือกตอบที่นิยม ใช้ในการวิจัยมี ๒ ประเภท ได้แก่

๓.๑.๑ แบบทดสอบแบบเลือกตอบสองตัวเลือก แบบทดสอบประเภทนี้มีลักษณะเป็นข้อสอบ ถูก – ผิด ซึ่งใช้วัดความรู้ระดับความจำที่มักจะใช้ถามคำศัพท์ คำนิยาม ข้อเท็จจริง และวิธีการต่างๆ เป็นต้น การสร้างแบบทดสอบแบบ ถูก – ผิด นี้ข้อความที่ถามต้องตัดสินใจได้ว่า ถูกหรือผิดอย่างชัดเจน ไม่ควรมีข้อความที่ถูกและผิดอยู่ในข้อเดียวกันเพราะจะทำให้ตัดสินใจ ยากว่าข้อความนั้นถูกหรือผิด ควรหลีกเลี่ยงการใช้ประโยคปฏิเสธและคำที่บอกปริมาณ เช่น มากน้อย เสมอ นอกจากนี้แบบทดสอบถูก - ผิด ต้องถามเฉพาะประเด็นที่ว่าข้อความที่ให้มาถูก หรือผิดตามเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนด ไม่ใช้ถามหลวงผู้ตอบโดยการวัดคำสะกดหรือภาษา ที่เขียนในข้อความที่กำหนดให้แบบทดสอบแบบเลือกตอบสองตัวเลือกมีลักษณะเป็นแบบทดสอบ แบบ ถูก – ผิด ใช้วัดความสามารถระดับความรู้ – ความจำ

๓.๑.๒ แบบทดสอบแบบเลือกตอบหลายตัวเลือก แบบทดสอบประเภทนี้ เป็นแบบทดสอบที่กำหนดตัวเลือกให้ผู้ตอบมากกว่า ๒ ตัวเลือก โดยทั่วไปแล้วใช้ตัวเลือกระหว่าง ๓-๕ ตัวเลือก และที่นิยมใช้มากที่สุดคือ ๔ ตัวเลือก ตัวเลือกที่กำหนดให้จะมีคำตอบที่ถูกต้อง เพียง ๑ คำตอบเท่านั้น การสร้างแบบทดสอบแบบหลายตัวเลือกนี้ข้อความและตัวเลือกที่เขียน ต้องมีความชัดเจนและถูกต้อง โดยไม่ทำให้ผู้ที่เข้าใจเนื้อหาเกิดความสับสน แต่ต้องทำให้ผู้ที่ไม่รู้จริงไม่สามารถตอบถูกข้อความ แต่ละข้อต้องเป็นอิสระจากกัน และไม่ควรให้ข้อสอบ ข้อหนึ่งสามารถชี้แนะคำตอบในข้ออื่น ๆ ข้อความในข้อความควรเป็นประโยคสมบูรณ์และไม่ควรใช้ประโยคปฏิเสธแต่ถ้ามีความจำเป็นต้องใช้ควรขีดเส้นใต้ คำถามปฏิเสธนั้นสำหรับตัวเลือกของแบบทดสอบในข้อสอบข้อเดียวกันควรเป็นเรื่องราวในประเภทเดียวกัน

๓.๒ แบบทดสอบแบบตอบสั้น แบบทดสอบประเภทนี้เป็นแบบทดสอบที่กำหนดข้อความให้เพียงอย่างเดียว และให้ผู้ตอบหาคำตอบเองโดยจำกัดให้ตอบด้วยคำตอบเพียงคำเดียวหรือวลีสั้น ๆ การสร้างแบบทดสอบแบบตอบสั้นนั้นคำหรือวลีที่ให้ออกต้องเป็นคำหรือวลีที่มีความสำคัญ และถ้าโจทย์ปัญหาที่เกี่ยวกับการคำนวณต้องกำหนดด้วยว่าต้องการหน่วยใดและ ต้องระบุจำนวน

^{๗๙}วรรณรัตน์ อังสุประเสริฐ, การวิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, พ.ศ.๒๕๔๓.), หน้า ๒๕๕-๒๕๗.

ตำแหน่งของทศนิยมให้ชัดเจนด้วย ข้อสอบแบบตอบสั้นหนึ่งข้อไม่ควรเว้น ช่องว่างให้ตอบหลายแห่ง เพราะอาจจะก่อให้เกิดความสับสนได้

๓.๓ แบบทดสอบแบบบรรยาย เป็นแบบทดสอบที่กำหนดให้แต่ข้อความและให้ผู้ตอบเขียนคำตอบได้อย่างอิสระ ข้อสอบประเภทนี้นิยมใช้วัดความคิดริเริ่มและการสังเคราะห์ ข้อสอบประเภทนี้ยากต่อการให้คะแนนอย่างถูกต้องและยุติธรรม ดังนั้นในการวิจัยไม่ค่อยนิยมใช้ข้อสอบประเภทนี้ในการรวบรวมข้อมูลข้อความในข้อสอบแบบบรรยายควรสร้างโดยกำหนดสถานการณ์ใหม่ขึ้นแล้วให้นักเรียนตอบโดยต้องใช้ความสามารถในการเขียนข้อความที่ต้องประมวลความรู้ที่เรียนมาและเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ข้อคำถามควรต้องกำหนดขอบเขตให้ ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้ตอบตอบในประเด็นใดเป็นสำคัญข้อสอบประเภทบรรยายนี้ไม่ควรมีข้อความคำถามที่ให้นักเรียนเลือก เพราะจะยากต่อการนำคะแนนผลการสอบมาเปรียบเทียบกัน และภายหลังที่ผู้สอนได้สร้างข้อคำถามเรียบร้อยแล้ว ควรเขียนคำตอบไว้ล่วงหน้าเพื่อจะได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนไว้ล่วงหน้า อันจะทำให้การตรวจให้คะแนนมีความยุติธรรมมากขึ้น

๒.๖.๖ ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

พิชิต ฤทธิ์จัญญ ได้กล่าวถึง หลักการสร้างแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ดังนี้^{๘๐}

๑. วิเคราะห์หลักสูตร และทำตารางวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อกำหนดเนื้อหาพฤติกรรม หรือ สมรรถนะภาพที่ต้องการจะวัดและจำนวนข้อสอบที่จะสร้างในแต่ละเนื้อหาและแต่ละพฤติกรรมที่จะวัด

๒. กำหนดรูปแบบของแบบทดสอบ โดยมีหลักในการพิจารณาเลือกรูปแบบของแบบทดสอบ ดังนี้

๒.๑ จุดประสงค์ของการสอบ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการเลือกชนิดของข้อสอบ เช่น ถ้าต้องการใช้ผลการสอบเพื่อตัดสินผลการเรียน ควรใช้ แบบทดสอบปรนัย แต่ถ้าต้องการวัดการแสดงความคิดเห็น การวิเคราะห์หรือการประเมินค่า ควรใช้แบบทดสอบอัตนัย

๒.๒ เวลาที่ใช้ในการสร้างแบบทดสอบและการตรวจให้คะแนน แบบทดสอบแต่ละชนิดใช้เวลาสร้างและการตรวจให้คะแนนแตกต่างกัน แบบทดสอบแบบปรนัยใช้เวลาในการสร้างมาก แต่ใช้เวลาในการตรวจให้คะแนนน้อย ส่วนแบบทดสอบอัตนัยใช้เวลาในการสร้าง น้อย แต่ใช้เวลาในการตรวจให้คะแนนมาก

๒.๓ จำนวนนักเรียนที่จะทดสอบ ถ้ามีนักเรียนจำนวนน้อยควรใช้การทดสอบ ปากเปล่า หรือแบบทดสอบอัตนัย ถ้ามีนักเรียนจำนวนมากควรใช้แบบทดสอบปรนัย

๒.๔ เครื่องอำนวยความสะดวกในการจัดทำแบบทดสอบ การสร้างแบบทดสอบ ปรนัย ต้องใช้วัสดุและอุปกรณ์มากกว่าแบบทดสอบอัตนัย

^{๘๐}พิชิต ฤทธิ์จัญญ, การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน, พิมพ์ครั้งที่ ๔.(คณะครู ศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร,พ.ศ.๒๕๔๗),หน้า ๒๑๕-๒๑๗.

๒.๕ แบบทดสอบปรนัยค่อนข้างจะใช้ทักษะในการสร้างมากกว่าแบบทดสอบอัตนัย แต่ในการตรวจให้คะแนนแบบทดสอบอัตนัยต้องใช้ทักษะในการอ่านมากกว่า แบบทดสอบปรนัย

๒.๖ ขอบเขตของเนื้อหาสาระ แบบทดสอบปรนัยสามารถวัดได้ในขอบเขตของเนื้อหาสาระที่กว้าง ส่วนแบบทดสอบอัตนัยวัดได้ในขอบเขตของเนื้อหาสาระที่ค่อนข้างจำกัด

๓. เขียนข้อสอบ โดยใช้วิธีการดังนี้

๓.๑ เขียนข้อสอบให้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการจะวัดตามตารางวิเคราะห์หลักสูตร

๓.๒ เขียนข้อคำถามให้ชัดเจน สั้น กระชับ และควรถามในเรื่องที่ผู้เรียนควร ต้องรู้

๓.๓ ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน

๓.๔ ควรเขียนข้อคำถามให้มีจำนวนมากกว่าจำนวนที่จะใช้จริง ประมาณร้อยละ ๕ - ๑๕ สำหรับไว้คัดเลือกหลังการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบแล้ว

๓.๕ ควรเขียนข้อคำถามทันทีเมื่อเสร็จสิ้นการสอนในแต่ละเรื่อง หรือแต่ละบท

๓.๖ ควรหลีกเลี่ยงการเขียนข้อสอบที่ชี้แนะคำตอบ เพื่อจะได้ข้อสอบที่วัดความสามารถที่แท้จริงของผู้สอบ

๓.๗ เมื่อเขียนคำถามเสร็จแล้วควรมีการตรวจสอบ โดยตรวจสอบกับหลักเกณฑ์การเขียนข้อสอบแต่ละแบบที่ใช้ รวมทั้งตรวจสอบความสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการจะวัด

๔. พิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับทดลอง โดยนำข้อสอบที่เขียนไว้แล้วมาพิมพ์เป็นแบบทดสอบมีค่าชี้แจง คำอธิบายวิธีทำข้อสอบ หรือรายละเอียดอื่น ๆ ตามความจำเป็น

๕. ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบ โดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งอาจใช้วิธีการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้

๖. ทดลองสอบและหาคุณภาพรายข้อและคุณภาพทั้งฉบับ โดยนำไปทดลองสอบ กับกลุ่มที่คล้ายคลึงกับกลุ่มที่ต้องการทดสอบจริง แล้ววิเคราะห์หาค่าความยาก ค่าอำนาจ จำแนกเพื่อคัดเลือกข้อสอบที่ดีไว้ และปรับปรุงข้อสอบที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์ เพื่อนำไปทดลองอีกครั้งและหาความเชื่อมั่นทั้งฉบับเพื่อนำไปใช้จริงต่อไป

วรรณรัตน์ อังสุประเสริฐ ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ดังนี้^{๔๑}

๑. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบทดสอบให้ชัดเจนว่า ต้องการนำแบบทดสอบไปใช้กับบุคคลกลุ่มใดโดยมีวัตถุประสงค์อย่างไร เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา พฤติกรรม และรูปแบบของข้อสอบ

๒. กำหนดเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัด

๓. สร้างตารางวิเคราะห์เนื้อหาและพฤติกรรม (Test Blueprint) โดยกำหนดกรอบเนื้อหาที่ต้องการวัดให้ชัดเจน และพิจารณาว่าเนื้อหาที่จะวัดนั้นควรวัดพฤติกรรมในระดับใด

๔. เขียนข้อสอบตามรูปแบบที่เหมาะสมลงในบัตรคำ บัตรละ ๑ ข้อ

^{๔๑} วรรณรัตน์ อังสุประเสริฐ, การวิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ จันทราเกษม, พ.ศ. ๒๕๔๓.), หน้า ๒๕๓ - ๒๕๔.

๕. เรียบเรียงข้อสอบแล้วจัดให้เป็นรูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งต้องสะดวกแก่การตอบ และการตรวจให้คะแนน

๖. ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจดูความเที่ยงตรงตามเนื้อหาข้อสอบ

๗. แก้ไข ปรับปรุง แล้วนำไปทดลองใช้

๘. วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

๙. แก้ไขปรับปรุง

๑๐. ได้แบบทดสอบที่มีคุณภาพ

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยในประเทศ

สกาเวเดือน ไชยสา ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือ (Jigsaw LT G.I) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖/๑ โรงเรียนบ้านคำบง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่ใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือ (Jigsaw LT G.I) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ร้อยละ ๘๒.๖๗ ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๘๓ สูงกว่าเกณฑ์จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ ๗๐ ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนที่ใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือ ได้คะแนนเฉลี่ย ๒.๖๙ ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพดี^{๘๒}

อำนาจ แนนอุดร ได้ศึกษาการใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มและ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือแบบ STAD โรงเรียน บ้านกุดจิก อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี พบว่า ทักษะกระบวนการกลุ่มของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือแบบ STAD โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก รายชื่อดังานบทบาทการเป็นสมาชิก กลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ ๗๐ คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๒๕ ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์ที่กำหนดไว้^{๘๓}

ปฐมพงษ์ พิขสิทธิ์ ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนโดยวิธีการสอน แบบร่วมมือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนบ้านค้อกุดจอก สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๑ พบว่า แผนการจัดการเรียนโดยวิธีการสอนแบบร่วมมือ กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ

^{๘๒}สกาเวเดือน ไชยสา, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ (Jigsaw L.T. G.I)”, (ปริญญา นิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๑ – ๑๐๒.

^{๘๓}อำนาจ แนนอุดร, “การศึกษากระบวนการกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือ STAD โรงเรียนบ้านกุดจิก อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี”, (ปริญญา นิพนธ์ ศษ.ม.ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๓, หน้า ๑๒๔.

วัฒนธรรม เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ มีประสิทธิภาพ ๘๑.๑๗/๘๗.๒๙ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ที่ตั้งไว้ค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ ๐.๗๒๒๗ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ มีความพอใจต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนแบบร่วมมือโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด^{๘๔}

นิภาพร ศรีสุภาพ ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ พบว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่พัฒนาขึ้นมามีประสิทธิภาพเท่ากับ ๘๕.๓๑/๘๓.๔๐ ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ที่ตั้งไว้มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ ๐.๖๑๔๕ แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนคิดเป็นร้อยละ ๖๑.๔๕^{๘๕}

โสภณ ศิริคำน้อย อ่างใน วาสนา ศรีทธา ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคนิคการใช้คำถามสาระการเรียนรู้การจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยจังหวัดลำปางโดยศึกษาการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน ๕ แผน ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ คนผลการศึกษาพบว่าแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง ๕ แผนสามารถนำไปใช้การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้^{๘๖}

พุทธพร มอญขาม ได้ศึกษาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่องพลเมืองดีกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ พบว่าแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ ๘๒.๗๒/๘๓.๐๗ แสดงว่าแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ ๐.๕ มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ ๐.๖๘๗๒ แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนคิดเป็นร้อยละ ๖๘.๗๒ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องพลเมืองดีอยู่ในระดับมากที่สุด^{๘๗}

^{๘๔} ปฐมพงษ์ พิซสิงห์, “การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบร่วมมือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕” , (ปริญญาณพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๓, หน้า ๙๕.

^{๘๕} นิภาพร ศรีสุภาพ, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓”, การค้นคว้าแบบอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐), หน้า ๗๐-๗๑

^{๘๖} โสภณ ศิริคำน้อย อ่างใน (วาสนา ศรีทธา), “การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคนิคการใช้คำถามสาระการเรียนรู้การจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยจังหวัดลำปาง” , วิทยานิพนธ์ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒) หน้า ๔๓.

^{๘๗} พุทธพร มอญขาม, “การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องพลเมืองดีกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔” , การค้นคว้าแบบอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๕) หน้า ๙๕.

๒.๗.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

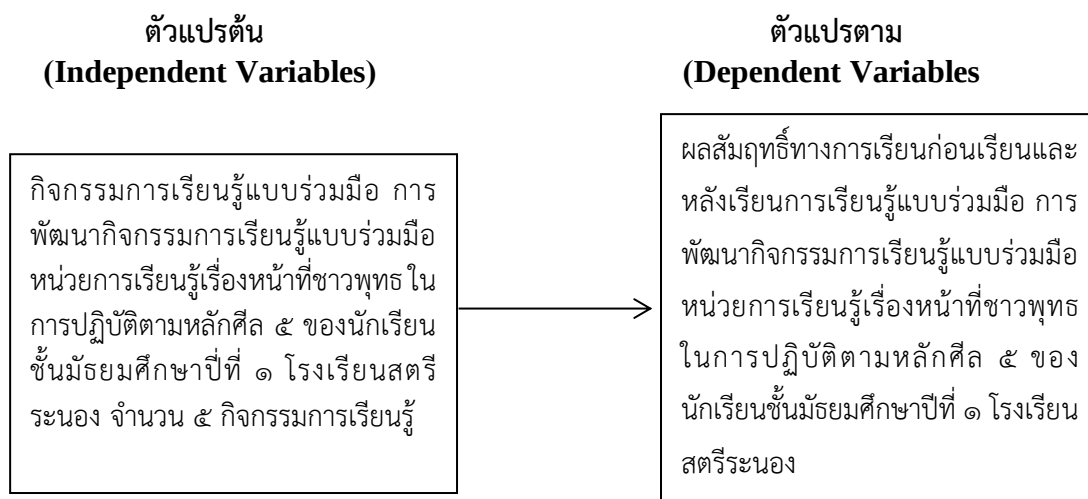
อาร์มาสตรอง (Armstrong)^{๘๘} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีการจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (STAD) ต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาสังคมศึกษา และเจตคติต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนระดับชั้นเกรด ๑๒ จำนวน ๒ ห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน แต่จากการสำรวจความคิดเห็น พบว่าทั้งครูและนักเรียน วิธีการจัดกลุ่มแบบ STAD ทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้ง่าย และสะดวกกว่าการสอนแบบบรรยาย

สรุปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศผู้วิจัยสรุปประเด็นสาระสำคัญได้ดังนี้คือ การสอนแบบร่วมมือเป็นการสอนที่มีวิธีการหลากหลายโดยสามารถเลือกให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนอยู่ที่ครูผู้สอนที่จะเลือกใช้อย่างไร เช่น การสอนแบบกลุ่มคั่นคว่ำและนอกจากนี้การสอนแบบร่วมมือเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถและยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการร่วมมือกันในการทำงานและมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ และรู้จักการวางแผนทำงานร่วมกันสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และการสอนแบบร่วมมือสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นได้โดยลำดับอีกด้วย

^{๘๘} อาร์มาสตรอง (Armstrong, Armstrong, D. S., (1997). The Effect of Student Team Achievement Divisions Cooperative Learning Technique on Upper Secondary Social Studies Student's Academic Achievement and Attitude Towards Social Studies Class (Block Scheduling, Twelfth grade, High School Students), **Dissertation Abstracts International**. 59 (2) :121,

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ หน่วยการเรียนรู้เรื่องที่ชาวพุทธ ในการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนสตรีระนอง ผู้วิจัยได้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้



แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย